

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОВАСТУПНИКА У СРБИЈИ

Издази два пута месечно

ПОГЛЕД НА ВРШЕЊЕ ПОЛИЦИСКОГ НАДЗОРА

У бр. 19 Бранича од прошле године, ми смо поред осталог узгред изнели на оцену и неколике мисли о томе како се у нас установа полициског надзора врши, како они осуђеници, који би имали и полициски надзор да издржавају готово никако га и не издржавају.

Издржавање полициског надзора није шале ради законом прописано. Законодавац, постављајући и ту меру закона, имао је на уму ону велику бригу, да друштво од неваљалих људи што боље осигура, да поједине кривце и после повратка у слободно друштво задржи за неко време под надзором закона колико ради њиховог личног толико и ради општег друштвеног интереса. Да, дакле, и по издржанеј казни у слободи покаже и даде видљива знака поправке и кајања, те да му се опет безопасно може поверити са свим слободно кретање на корист његову и друштвену. И та је казна део пресуде судске, која има онако да се извршује, како то закон прописује, иначе то законо наређење односно пресуда судска у томе погледу остају без практичке вредности. А закон један и законски прописи, ако се у свој својој опширности не врше онако како он заповеда, онда је сто пута боље и да га нема него што то име носи; јер на што је и за какву је друштвену потребу кад се не врши? Је ли заповедник одишта заповедник у војсци кад га ова не слуша? Је ли друштво осигурано и предохрањено од хрђавих људи кад се закон и законске мере не врше и не држе? Да ли неће онда пре без-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

влашће и растрој да наступи, по здраво и напредно развијање и усавршавање друштва и човечанства.

Ми сматрамо полицијски надзор и као продужење оне поправљајуће мере, којом се хоће да осуђеник још за неко време и изван казних завода покаже истините знаке кајања и поправке. Неће се, дакле, да они осуђеници који су осведочили највећи степен непоштовања туђег права пређу одмах из једне крајности у другу, из неслободе у слободу без дозвољеног јемства да им се у свему може поверити место међу слободним и честитим људима.

И за то постоји у нас законска мера „полицијски надзор“, и дотична власт односно њени органи за извршење тога законског прописа.

Али, на жалост, колико смо ми приметили, ова мера стоји више на хартији написана него што има и практичну вредност.

Код нас је, по несрећи, доста јак број отпуштајућих се осуђеника који би имали неминуовно подлећи и издржавању полицијског надзора, али нити га они издржавају нити надлежни чине дужносну употребу од тога законског прописа.

А то опет даје куражи неваљалима те и после издржане једне казни лако и безбуржно опет у зло упадају.

Ми смо оне напомене учинили у бр. 19 Бранича услед нашег искуства и на основу наших белешака, а у тој патриотској намери, да би тиме учинили и неку услугу надлежнима ради скретања пажње и на ове врло потребне ствари.¹⁾ На стојећи непрестано на земљишту патриотизма, ми опет износимо подобије податке све у доброј жељи и намери, да бар доброј ствари послужимо кад нашу услугу надлежни не примају, јер се опет може неко међу њима наћи који ће ипак о подобијим подацима штети да води рачуна.

¹⁾ Међутим, на жалост, ми не давно искусењемо, да баш надлежни и најпозванији не само да на оваке ствари и не обраћају пажњу, нити показују вољу за прибављање оваких података, него за против радије убијају вољу ако се који и јави с подобијим стварима.
М. Д.

Тако ево наводимо овде још један најскорашњији пример, који ће нам опет потврдити сумњу у слабу па ако хоћете и никакав полицијски надзор.

Неки Мига Витез и Антоније Јовановић *скитали*, били су у 1884 годни осуђени за опасне крађе, и то први на три а други на пет година, па су ту казну издржавали у београдском казненом заводу од 8 Марта 1884 год. до 17 Октобра 1886 год. а тога дана буду Краљевим помиловањем од даљег издржавања казне ослобођени.

Дакле, после две и по године и нешто више буду у слободу пуштени.

Разуме се по себи, да су имали и полицијски надзор да издрже. Но они га јамачно нису ни издржавали, нити се види, да је ко и водио о томе бригу, јер у течају те исте године, кад су и помиловани били, они обојица опет изврше у Београду неколико простих и опасних крађа, те зато буду опет поротним судом осуђени, по овога пута на *смрт*, која је пресуда 22 Октобра 1887 год. и Касационим судом оснажена.

Они су дакле једном пресудом и раније били осуђени, једним актом обојица помиловани, па ево их и сад опет једном пресудом и на смрт осуђени, и то *још у течају исте године кад су од раније осуде помиловани.*¹⁾

За своју осведочену велику повареност они су по закону праведно и осуђени, но као што смо извештени њима је милостију Краљевом замењена смртна казна у 20-годишњу

¹⁾ Овде би се са свим умесно могли запитати: је ли било прво што су ова два злочинца после овако мало издржане тврде казне помиловани? Да ли неби боље и по њих било, да су прву казну целу издржали, после које можда неби се бар тако брзо на нова злочинства одважили.

Ми признајемо непрактичност оваке врсте скраћивања и праштања казни; али све се свет правдију јаком потребом и нуждом, јер смо на то принуђени сједице стране многим и јаким намножавањем осуђеника, а с друге опет стране стешњеним непрактичним и до крајности не целеходним локалитима, у којима се они држе.

Ми смо, дакле, таквом околностију или управо узроком нашега небритања принуђени, да чак с тога морамо и слободно дејство наших закона и пресуда судских пре времена и праве потребе удржавати и сметати. Околност која нас опет императивно потсећа на дужност и велику потребу, да се што скорје приступим реформи и уређењу наших казних завода.

робију, на издржање које онет су сироведени у град београдски.

Против тако строге осуде, дакле, немамо шта приметити, али, држимо, да ти несрећници неби зар до тога ни дошли да су одиста и збиљски били подвргавани полициском надзору после првог помиловања.

Они нису ни после првог ослобођења из завода изнели бог зна колико поправке, а кад су се опет у слободу вратили и сасвим себи самима остављени били, без икаквог надлежног надзора, они су се *одмах* полакомили на пододна зла док незападоше у највећу несрећу за себе и свој живот.

Као што напоменуемо, они су својим лакоумним поступцима, а окуражени великом лабавошћу казне, опет запали у највећу поквареност и ено их опет на своје старо место у казаматима. Они су у казаматима многе затекли које су за собом још онда оставили кад су помиловани, а многе ће наћи и с њима у најближем додиру бити који су можда и пре своје осуде добри и непокварени грађани били, па можда етицајем не отклонимих околности а не по моралној покварености у несрећу запали.

Ови ће, даке, ипаче непокварени или мање покварени, морати бити са оном двојницом покварених осуђеника у најближем и нераздвојном додиру за време издржавања казне, па ко и најмање познаје наше казнене заводе знаће лако и то, колико покварени осуђеници чине и наносе квара и заводима и појединима мање покваренима, а нарочито кад оваки до дна покварени према стању наших казненых завода дођу у додир *још и с малолетним осуђеницима*.

Ето шта у нас бива кад се законски прописи не врше тачно и строго, ето што у нас не може бити страха од казне, јер кривци олако пролазе и извлаче се изнад строгости законске, па отуда и оно лакоислелно не уважавање помиловања и других законских казну ублажујућих мера.

Све ово чини те се корупција лако шеће и развија од слободе до апсане и обратно од апсане до слободе.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

И тако ће нам све једнако пћи и лако може још и горе бити, ако се у нас не буде обратила истинска пажња на строго вршење свију законских прописа, а нарочито на вршење полициског надзора и на наше казнене заводе. Истина, пошло се било путем реорганизације наших казних завода, јер су на управу министарства правде долазили људи који су и воље и труда за то показивали, али према данашњем стању ствари имало би се још много и много орати и крчити за радикално побољшање тих завода и законских прописа и установа које с њима у вези стоје и које управо једна другу допуњују, као што је и установа „полициског надзора.“¹⁾ Насигурно се може рећи, да оно, што казнени завод у осуђенику поправи, по ослобођењу његову из завода полициски надзор прихваћа и на преступнику утврђује, те тако се довршује спрема осуђеникова за савршено и слободно кретање у слободном друштву.

За то смо слободни на завршетку ових напомена скренути пажњу надлежних на што тачније и строжије вршење полициског надзора, бар у толикој мери, да можемо имати колико је могуће мање оних повратника који неби по издржаном полициском надзору опет у друго ново зло упадали.

Истина, има многих који по издржаној казни не оду у место где су били суђени те да тамо и полициски надзор издржавају, него се промакну на оду чак у девети крај где их нико не познаје, па ту сасвим комотно продуже свој грешни посао.

Ми смо и за оваке примере изнели на оцену неколике мисли у бр. 19 Бранича, па ако ко хтедне о овоме и сâм радити, може их проучити и оценити, а ми у интересу добре ствари за сада оволико за потребно нађосмо да проговоримо, не би ли се ма с које стране још више што о овој ствари на оцену изнело.

М. ДАМЈАНОВИЋ

¹⁾ Највећа заслуга за побољшање казни завода припада г. Ђ. Цешћу, садањем председнику држав. савета а некадашњем министру правде, који је једини од толиких министара правде најбоље практичним путем отпочео уређивање њихово, али то уређење и данас нахои се на томе почетку.

О Т Р Г О В А Ч К И М П О С Л О В И М А

И Н И Ш Е

Ђорђе М. Ђорђевић

проф. тргов. права

(Настанак)

Закон сматра за трговачки посао:

II. „Свако предузеће комисионарства и подвоза на суву и води (т. 3. §. 17.).

Ова тачка одговара другој алинеји чл. 632. француског тргов. зак., али није усвојена у целости. Изостављено је „мануфактурско предузеће“.

Наши редактори можда су ово случајно изоставили, а можда и намерно, пошто се у т. 1. §. 17. говори „о преради купљених ствари, или обраћану у други вид“, а та прерада, као што ћемо видети, неключиви је позив мануфактуриста, занација, или као што г. Вељковић преводи: *рукоделациа*.¹⁾

Ми ћемо редом говорити: 1. о мануфактурском предузећу; 2. о предузећу комисионарства и 3. о предузећу подвоза на суву и води.

1. О мануфактурском предузећу.

Под мануфактурским предузећем или индустријским предузећем у опште, разумеју се разна предузећа, која имају за предмет спекулације узети у израду прве материје и прерадити их у нове, како би могле боље послужити потребама потрошача. Примери: једни фабрицирају шећер из репе, други цеде зејтин из маслина, трећи од минерала праве гвожђе, челик итд.

При овој преради мануфактуристе служе се само раденицима или и раденицима и машинама.

Кад се каже прерада *првих материја*, онда ово има са свим релативни значај, јер оно што је за једног прерађена

¹⁾ Ст. Вељковић. Св. I. стр. 19.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

(фабрицирана) материја, за другог је прва материја. Преден памук то је производ рада оног који преде, а прва материја за ткача. Израђене коже, чоха и разне материје, н. пр. хартија, то су мануфактурски производи, а прве материје за цицеларе, кројаче, штампаре.

Мануфактуриста обично купује прве, неизрађене, материје, па их препродаје, пошто их је прерадио или у други вид обрнуо. Овако предузеће онда долази под одредбу т. 1. §. 17. Но мануфактуриста често прима материје од наручиоца и истоме враћа их пошто их је прерадио за извесну плату, н. пр. фарбар, бојација, и онда је ово давање рада под најам.¹⁾

Мануфактуриста спекулира са својим радом, својих помоћника, и својих машина и разних справа. Може се рећи да је он купио услуге својих раденика и својих машина да их са коришћу препрода или да под кирију њихове услуге.

Дешава се да исто лице врши обе ове врсте предузећа. Воденичар може куповати жито у цели препродаје, пошто га самеље у брашно, а у исто време мleti брашно других лица за плату.²⁾

Мануфактурско предузеће претноставља обично и *радионице* (фабрике) у правом смислу речи, али то не мора увек бити. Онај, који даје раденицима, да код својих кућа раде на материјама, које је добио од наручиоца, сматра се такође за мануфактуристу.

Мануфактурско предузеће, у његовом обичном значају, означава фабрикацију, прераду покретних ствари. Али има врло важних предузећа, која имају за предмет непокретности, н. пр. зидање мостова, прављење путова и насипа, уравнивање земљишта, засађивање земљишта, исушивање подводних места, итд. Они, који се баве оваким предузећима у истоветном су положају у коме и мануфактуристе. Као мануфактуристе, они

¹⁾ По §. 706. грађ. зак. уговор је најма, кад се ко обвезе што начинити за одређену награду у новцу. По §. 713. *посленик* или добија грађевину од наручитеља за наручени посао...

²⁾ Један француски суд решио је, да воденичар није мануфактуриста, кад се ограничи само на то да меље брашно од жита које му се донесе. — По ово може да важи исто за мале воденице.

спекулирају са својим машинама, услугама својих радника, а често на куповини и препродаји првих материја, и онда је и њихово предузеће трговачко. Разуме се, да онај који је наручио ове радове, не врши трговачки посао, пошто он само побољшава своје непокретно добро.

Не само мануфактурско предузеће, но и све оно што са истим у вези стоји, што му је споредно, као што ћемо ниже показати, сматра се за трговачки посао. Тако кад мануфактуриста купује справе, машине, да их употреби у својим радионицама, и то је трговачки посао.

2. *О предузећу комисионарства.*

У т. 1. §. 17. устројства говори се о куповини у цели препродаје, а у т. 3. §. 17. помиње се предузеће комисионарства и подвоза на суву и води, предузећа која се више или мање баве давањем под најам услуга и рада.

То, што се ова предузећа помињу у §. 17. доказује, да је реч о предузећима, која у начелу имају грађански карактер. И заиста, онај који даје у најам своје услуге, не врши трговачки (посреднички) посао, он ради као и сопственик земље, који продаје производе са своје земље, или писац и вештак, који продају своја дела.

Но другојачије стоји ствар, кад ови предузимачи спекулирају не само са својим услугама, већ и са услугама других лица, јер они тада постају посредници. Поред тога, ови предузимачи спекулирају још и на куповини и продаји или давању под кирију.

Да би се могло казати да постоји трговачко предузеће комисионарства, преноса итд. треба да постоји, не само једно дело комисионарства или преноса, већ упражњавање позива, или бар низ дела од извесне важности, на основу којих, може судија изрећи, да је то обично занимање тих лица.

Код оваких предузећа то је главно, што трговачки карактер носи, не само само предузеће, већ и сви послови, који са њим стоје у вези.

Оволико у опште о овим трговачким предузећима, а што се тиче предузећа комисионарења, имамо да приметимо, да се

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

наш законодавац није задовољно само тиме, што је у §. 17. т. 3. огласио предузеће комисионарства за трговачки посао, већ је у трговачком законнику, глава IV поставио нарочити одељак. Под §§. 58—61. *о набављачима или комисионарима.*

Како трговци не могу увек да сами изврше све своје послове, које због великог броја послова, које због удаљености места, где се извесни послови морају да предузму и изврше, то су приморани да се послуже посредницима, који чине велике услуге трговини, као што су комисионари, посредственици, отпраљачи робе, возиоци, и за то је и трговачки законодавац прописао у закону нарочита права и обвезе за таква лица, која посредују у трговини, а нека огласио за трговце, ма да овакова предузећа, сама по себи, немају увек трговачки карактер по њиховој природи, али то захтевају интереси трговине и јавне безбедности.

Благодарећи комисионарству, трговци данас могу, а да се не морају кренути са места своје радње, вршити трговачке послове за најудаљенијим пределима.

Како се у нарочитом одељку трговачког законика говори о комисионарима, то ћемо овде само у главnome изложити њихова права и дужности, као и услуге, које чине трговцима и трговини.

Комисионарство у трговачком праву није друго до пуномоћство примењено на трговачке послове. Као што пуномоћник по грађанском праву предузима извесне послове у име свог властодавца, тако и комисионар предузима извесне послове за свог властодавца, наручиоца.

Комисионарима називају се она лица, која су изабрала за свој позив, за своје обично занимање, да за рачун других лица врше трговачке послове, куповине и продаје робе и јавних ефеката, а тако исто превос робе, осигурања; примање и пренашање менице итд. Један комисионар може да врши све ове послове, али у пракци то се не ради. Најчешће виђамо комисионаре за продају или куповину робе. Како се у трговини ништа не врши бесплатно, то комисионар по самом закону има право уговорити и наплатити награду за свој

труд и посредовање. Комисионар у томе се разликује од пуномоћника по грађанском праву, као и у овоме, што комисионар обично предузима паручени му посао, не у име свог паручиоца, већ у своје име (§. 58. тргов. зак.), и услед тога постаје комисионар поверилац или дужник трећих лица, са којима је послове закључио.

Врло често за трговца је корисније да набави робу преко комисионара. Нарочито мањи трговци, у опште, не могу да набаве робу непосредно од фабриканта. Кад паручи комисионару да за њих купи робу из фабрике, онда они добијају робу за јевтинију цену но што би добили од трговца у велико, који тражи да скупије прода од фабричне цене. Истина, комисионар за свако своје посредовање наплаћује се, али је ова награда мања од користи коју трговац има што је потребну робу набавио из фабрике.

Комисионари продавци, који се обично баве тиме да туђу робу продају, од врло велике су користи за трговину и трговце, јер они обично набављају трговцима, који су им робу послали, потребне капитале или кредите, који су им потребни да би своју радњу могли продужити, док комисионар послату робу прода. Тако н.пр. фабрикант, који је произвео велику количину робе, на не може исту одмах да прода, а потребује нове капитале за продужење радње, шаље израђену робу, или један део, комисионару, а овај му на послату робу даје потребну суму новаца или отвара кредит. Трговац који је уложио сав свој капитал у своју трговину, суве шљиве, лој, вуну итн. неби могао ништа предузети, док купљену робу не прода, а овако он пошаље робу комисионару са налогом да исту прода за извесно време и цену, а комисионар му на примљену робу даје новаца, тако да са овим новцем може своју радњу продужити.

Комисионар нема да се боји од никакве опасности или штете, јер по §. 59. тргов. зак. комисионар, који је дао новаца на робу послату му ради продаје за рачун паручиоца, има првенствено право да своје новце с интересом и трошковима измври из вредности робе. Ако комисионар неће ништа

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да да у напред, трговац може да вуче на њега менницу до вероватне вредности робе. Благодарени кредиту, који ужива комисионар, трговац може лако продати ту менницу и доћи до потребног повца. А како се рок плаћања менници одређује према томе, кад ће се роба продати и новац примити, то комисионар нема ништа у напред да плаћа, а обезбеђен је од сваке могуће штете тиме, што му закон даје право да се из вредности робе првенствено исплати за своје потраживање.

Горе смо напоменули, да комисионари обично уговарају у своје име. Ово је од велике користи по трговину и трговце. Благодарени томе, трећа лица, како им је обвезан комисионар, немају потребе да што ближе сазнаду о наручиоцу и његовом имовном стању, и следствено послови се закључују брже и са већом сигурношћу. Врло често и сам наручилац има интереса да се не зна да се што за његов рачун ради. Сем тога, наручилац нема да се боји никакве преваре и одговорности, јер комисионар ради у своје име, док то није случај са пуномоћником. Кад пуномоћник у име свог властодавца изврши више пута исте послове, онда је властодавац обвезан за сваки такав посао према трећим лицима, која су била савесна.

Но не смета ништа да комисионар може радити и у име свог наручиоца. Ово је случај кад наручилац ужива већи кредит од комисионара, или кад комисионар неће на себе да прими одговорност за наручиоца.

Да ли је комисионар предузео посао у своје име или свог наручиоца, то мења односе комисионара према трећим лицима, али то није од утицаја на односе између комисионара и наручиоца, чији се односи регулишу прописима грађанског законика о пуномоћству и деловодству и трговачким обичајима.

Остаје нам још да разложимо, за што је законодавац ово предузеће уврстио у трговачко предузеће и комисионара огласио за трговца.

Видели смо да комисионар врши послове за рачун трећих лица. Према томе изгледа, да они не врше трговачке послове, јер се у њиховим радњама не огледа никаква спекулација, пада на добит или ризик. Но они добијају за укажане услуге

и извршене послове уговорени проценат, толико на сто, и за то се може рећи, да они спекулирају на посредовању и да се тиме јављају за трговце. У осталом, закон је ова предузећа огласио за трговачка за то, што комисионари обично бирају за свој позив да врше трговачке послове за друге, и што је баш у интересу трговине и трговаца, да се комисионари огласе за трговце, и тиме добије већа заштита трговачких закона, већа сигурност и одговорност.

Комисионари, у осталом, не баве се само посредовањем у корист трећих лица, но поред тога, обично предузимају трговачке послове за свој рачун.

(Наставиће се.)

О УРЕЂЕЊУ СУДОВА У СРБИЈИ

РЕФЕРАТ

П. Ј. САВИЋА

секретара министарства правде

(Наставак)

За пријем у звање првостепеног судије не тражи се, као што смо видели, никаква друга спрема, сем редовно свршене правне науке.

За председнике првостепених и виших судова и судије ових потоњих судова, тражи се, сем правних наука, још и нека практична спрема. Као што смо већ раније навели, ту праксу законодавац претпоставља код три занимања. У служби *судске струке*, у *професури* права, и у *адвокатури*. (Чланови 1, 2 и 3 зак. о судијама од 1881 год.).

Пре свега, услови за пријем у звање првостепеног судије, по нашем држању нису довољни. Да судија може са успехом своју службу вршити, за то није довољно само да је он свршио науке; него је нужно још нешто. Један ђак може добро свршити правне науке и добити на то добру школску сведоџбу; али по тој сведоџби ви још не можете да оцените каква је вредност његова духа, сигурност његова

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

суђења, да ли ваља што год његов стил; или боље рећи, како он уме да изрази своју мисао писмено или усмено. Значи, дакле, да ви једнога студента права, чим вам поднесе школеку сведоџбу и покаже да је свршио курс и навршио 25 год., можете одма са школеке клупе да пошаљете на судијску столицу, пре но што је он можда и завирио у судску канцеларију, и пре но што је показао, да има сва она својства, која га чине правим судијом. Што је раније законодавство тако лак услов за пријем у судијско звање положило, то се могло правдати оскудицом спремних кандидата за то звање; али данашње законодавство тиме се не може правдати, особито још и с тога, што је оно оставило министру правде на вољу, да сам без икакве контроле кандидира кога хоће за судију првостепенога суда. Оно, истина, до сад није било случаја, у колико знамо, да је који министар, кога свршеног правника, одма и непосредно из школе послао на судијску столицу, пре но што би овај ма колико време у практичкој припреми провео; али то не искључује могућност, да у будуће који министар ово и то с нуним правом, учини, докле год трају овакве одредбе у члановима 1. и 6. закона о судијама.

Наше законодавство у овом погледу још је и недоследно. Оно тражи за нека друга занимања, која нису важнија од судијскога, неку претходну практичку спрему, неку опробаност. Тако, на прилику, за правозаступничко звање, поред правних наука, тражи се још не само најмање двогодишња практика у суду или код правозаступника, него и полагање правозаступничкога испита (§ 3. закона о правозаступницима).

Ми мислимо, да је у интересу правосудства, да се и од оних, који хоће да буду судије, потражи, осим теоријскога, још и неко практичко спремање, и то у судској канцеларији, те да се задобије још једно јаче јемство, да ће у судијска звања улазити само они млади људи, који су способни, извешчани, и који су већ доказе за то дали и задобили поштовање оних, са којима ће у друштву вршити послове тога деликатног звања. Ако хоће да има способне и опробане су-

дије, законодавство треба да у овом смислу донуни услове за пријем у звање првостепених судија.

Што се тиче услова за звања председника првостепених и виших и судија ових потоњих судова, можемо сматрати да су они довољни. Пет година службе у судској струци, или пет година јавног правозаступничкога рада, или петогодишња професура на правном факултету у великој школи, довољно је за образованог правника, те да осветли свој дух и да се спреми како треба за вршење председничкога звања у првостепеном суду. А повећано време ове праксе довољно је, да се добије веће искуство и већа спрема за звање председника и судије вишег суда.

Начин бирања судија, који је наше законодавство прописало, чини нам се да не даје довољно гаранције за правосуђе.

Тако за првостепену судију, остављено је неограничено поље избора самоме министру правде, јер се по члану 6 закона о судијама по његовом предлогу постављају првостепену судије. Остављен у томе бирању сам себи, министар правде на шта има да се ослања при кандидацији првостепених судија? Природно је, да се он понајпре ослања или на своје лично познавање, или на препоруку других, којима он верује. Но да ли ће та препорука бити сваки пут диктирана чистим интересом правде; или да не буде она често пута израз жеље фамилијарне, личног пријатељства, партијског или у опште политичког духа? Један министар може бити да ће се узвићи изнад ових жеља и старати се, да протури за судију довољно спремног и способног правника; али други ће извесно попустити овим упливима, и при предлагању неће толико гледати, да протури у суд знање, способност и чврст карактер, колико да задовољи жељу ове или оне фамилије, или интересе ове или оне политичке странке; овог или оног политичког пријатеља. И онда какво јемство можемо имати, да ће правда бити подједнака за свакога, да ће њени органи бити неутрални, и да се неће повијати по оваквом или онаквом политичком духу? У доброј вољи и личној увиђавности овога или оног министра, као стварима несталним и прервртљивим,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

јемства за то не можемо имати; него можемо га имати само у закону. Но у садањем закону, као што видимо, то јемство недовољно је. Законодавац је казао само, да за првостепеног судију хоће онога, који је српски поданик, који је навршио 25 година и који је редовно свршио правне науке; а министру правде оставио је одрешене руке, да бира сам онога који се њему допада. Ми у томе не налазимо довољно гаранције, да ће бити изабран за судију онај, који је за то најбољи и најспособнији; и мислимо, да је у интересу правосудства нужно, да законодавац накнадно промишле још и за првостепене судије такав начин бирања и кандидирања који ће давати јемства, да министар сам по својој вољи не може предлагати за судију онога, кога он хоће, него онога, кога му означи каква колегија, састављена из правозналаца, који би у стању били, да изберу кандидате, најбоље и најспособније, са свима својствима, која се за правога судију изискују. Наше законодавство треба ово да учини и с тога, што је већ усвојило неки начин бирања не само за председнике и судије виших судова, него и за судије трговачког суда (из грађ. реда), и за судије општинскога суда.

Да прегледамо начин избора, за веће судије, усвојен законом о судијама од 1881 године. За свако упражњено место председника првостепеног суда и члана или председника апелаци. суда, бирају цео касац. и цео апелациони суд, сваки по два кандидата (чл. 11). За овај случај у седници свакога од ових судова морају бити најмање по седам судија. (чл. 12.)

За упражњено место председника или судије касационог суда бира сам касац. суд два кандидата. (чл. 17.)

Избор се обавља тајним гласањем, по савршеној већини гласова. Ако се при првом гласању не постигне савршена већина, онда се понавља тајно гласање; па ако се ни при овом гласању не добије савршена већина за које лице, онда се чини ужи избор између оних, који су имали највише гласова. (чл. 13 и 14.) Кад би се, при избору председника или члана касац. суда десно у зпштој седници овога суда паран

број, онда касац. суд позива у своју седницу председника апелац. суда или заступајућег га члана, који добија право гласања, и приступа се избору. (чл. 17.)

По свршеном избору, о коме се записник саставља и од свију присутних избирача потписује, извештава се министар правде, који су изабрани и са колико гласова; и од ових кандидата министар правде предлаже једнога на упражњено место владоцу на утврђење (чл. 7, 8 и 15.)

Дакле, за једно упражњено место, председника првостепенога суда, члана или председника апелационога суда, министар може имати на расположењу четири кандидата, два од касационог а два од апелационог суда предложена, ако се случајно не деси, да једно исто лице буде од оба суда кандидирано. А за једно место члана или председника касационог суда, министар има на расположењу само два кандидата. И од ових кандидата влада узима онога, разуме се, који јој је повољнији, и предлаже владоцу ради постављења.

Има разних начина за бирање судија; и сваки начин има својих бранилаца.

Избор судија општим гласањем народа, то је систем поглавито републикански и демократски. Њега препоручује радикална школа из начела: што је народ једини извор власти, и што из њега треба непосредно да произлази, у своме трогубом облику, законодавна, извршна и судска власт. На кад је, вели, опште гласање доста разборито за избор својих пуномоћника, који праве законе, онда се не може допустити, да је оно неспособно да избере и пуномоћнике, који ће законе да примењују.

Француска револуција увела је била изборну правду. Народ је сам избирао судије на извесно време. Али се наскоро тај систем показао као незгодан, и он је одбачен. У Америци грађани избирају судије; али шта бива? Стотинама чиновника долазе и падају са једним министром, продужава се посао пречишћавања, основан на поверењу или неповерењу, и, у том непрекидном доласку и одласку покретног особља, свака странка, свака група, свака фракција, једва чека да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

протурити своје људе у службу у корист својих амбиција. И онда није ни чудо, што у неким процесима судија сиромаша мора тако да размишља: „ако не жртвујем закон, онда ме неће понова изабрати.“ Најватренији обожаоци Америке признају овај неред у служби и стиде га се,

Судију никада не треба доводити у нужду, да бира између дужности и личне користи. Установити опште гласање за улазак у судницу, значи оставити судију на милост и немилост оних, којима суди.

Као несагласан са идејом правде и противан начелу судске независности, овај апсолутни систем осуђен је уједно здравим разумом, искуством и историјом, и одбачен у свима земљама, где постоји независност судска.

Други је начин, да судије саме бирају судију. Али овај начин има то незгодно дејство, што скучује дух и преувеличава лични интерес. Скучује дух за то, што ће се избор кретати само у границама судскога особља, и неће се освртати на нове правничке снаге из других редова правознанства, које би у судијски ред уносиле нов, напреднији дух науке; а преувеличава лични интерес с тога, што ће на тај начин само судско особље имати претензије на попуњавање упражњених судијских места, нарочито виших, и искључити сваку конкуренцију са стране.

Између ова два извора за попуњавање судијских места, од којих је један сувише простран, а други сувише стешњен, налази се систем предлагања, коме је следовала у новије време Белгија. Чланови касационог суда именују се на две листе, од којих једну предлаже сенат, а другу суд; а чланови апелационог суда, и председници и потпредседници првостепених судова бирају се на две листе, од којих једну предлаже апелационог суд, а другу провинцијални савети. Листе се публикују у званичним новинама, и, после петнаест дана, Краљ чини наименовање. Али и овај систем многима се не допада с тога, што су у изборе судија умешани сенат и провинцијални савети, који ће да уводе политичке страсти у један домаћај, из кога треба да буду избачене.

Начин бирања, који је наше законодавство поставило, није заклоњен од махна, и даје се критиковати.

Тако, за упражњена места касационих судија, само се касационе судије питају, кога хоће да приме у своје друштво. Вероватно је, да ће се оне вазда радије обзирати на свој ред него ли на остале правничке редове, из којих се места касационих судија могу да попуњавају. Какав знаменит адвокат, какав чувени професор права, тешко ће на овај начин моћи да уђе у кандидацију за касационог судију. Попуњавање касационог суда остаје, дакле, једнострано, ограничено само на судски елемент, који је по природи својој конзервативнога духа, и не баш тако расположен за пријем нових научних идеја. И тако науци нису у довољној мери отворена врата касационог суда. То је једно, што се може замислити оваком начину бирања судија. А друго је, што се од њега може имати и неке бојазни.

Једна влада под утиском једнога политичкога духа, успе, рецимо, да састави цео касациони суд из својих политичких пријатеља, и осигура им независност и личну непокретност са тих места. У приликама и у наравима, какве су код нас, овако што заиста нити је било нити ће бити немогуће. И онда овако састављена колегија, неће ли тежити да свако упражњено судијско место попуњава у истом духу, којим је и она задахнута? И онда немамо ли разлога стрешити, да се овим путем идући, мало по мало наше судско тело не зарази страстима политике, и да наше судије, у место да буду слуге само закона и земље, не буду силом околности натеране да постану оруђа ове или оне политичке странке?

И зар друга влада, састављена под другим политичким утисцима, неће наћи разлога, да све то сруши и судијска места на свој начин попуни? Али, да ће она при овоме моћи да се узвиси изнад политичких страсти, које је неминовно морају окружавати, и да постави неутралне органе за изрицање правде у земљи; или да ће се чувати, да поправљајући једну погрешку, не учини другу гору, — то је више него сумњиво.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ко год искрено правду љуби, мора с нама заједно желети, да се против могућности оваког нереда у судству оградимо што јачим јемствима закона.

Не треба нико да нас криво разуме : ми тражимо да органи правосудства буду неутралан израз и оличени дух само правде и закона.

Многи држе, да је судији слободно, као и другом грађанину, и да може припадати овој или оној политичкој странци; на ипак да буде у дужности својој прави неутрални судија. Али ми не можемо да делимо то мишљење. Није могућно да судија као човек има два срца и два разна осећања, једно које би чувао за странку и остављао пред вратима суднице, а друго, које би уносио у судницу, да га у тренутку изрицања правде између две завађене стране стави у неутралан посао суђења. Да се такав човек као судија пађе, то би била необична појава, то би био човек изнад обичне човечнје природе. Законодавство пак мора да се осврће на оно, што обично у природи људској бива, и да обезбеђује правду против свега онога, што је изопачити може.

Једно од најјачих средстава за обезбеђење правде налази се у начину бирања судија. Дружинама, у којима се упрзни место судије, као најнадлежнијим, треба понајпре дати право да предлажу кандидате; јер ће њини предлози понајвише одрговарати традицији судскога тела. Али, да би се у те азду жине, које су мало нешто затворене, унеско спољашњи-в веоиу ваља дати право предлагања и правозналцима с поља, који су извећбани правозаступничким пословима или предавачима науке у школи.

Тако, дакле, касациони суд заиста је најнадлежнији, д. предлаже себи чланове; и то је добро што наш законодавац већ тако наређује. Но пре, него би касац. суд то учинио, ваљало би му дати власти, да позове апелациони суд, да му овај означи неколико кандидата. На тај начин пре но што приступи избору, сазнав за те разне кандидате касациони суд ће имати у рукама најсигурније елементе својега избора

Поред тога треба дати право предлагања још и адвокатском и професорском телу, као елементима, који по закону такође могу улазити у састав судијскога тела. Опунмоћеници, које би изабрао адвокатски скуп од своје стране и из својега реда, и опунмоћеници, које би професори права на великој школи између себе изабрали, имали би да саставе заједнички један скуп правозналаца, који би од своје стране предложио два кандидата на упражњено место касационог судије.

Какав нижи судија без значаја у своме кругу, какав адвокат без икакве важности у своме реду, неће заиста моћи случајним или тренутним политичким благовољењем предрети у највиши суд, код ова два изборна скупа, који су доста широки да познају оне, што у истини заслужују то место, а доста узани, да измакну испод политичкога вихора. На овај начин точак избора окретаће се правилно: касациони суд ће предлагати на упражњена места својих чланова, људе из судијскога реда пре но из осталих редова, а исто тако радиће и скуп правозналаца: за једним предлогом, који пада на професора права, следоваће предлог, који пада на адвоката. И тако министар правде имаће пред очима редом једно за другим све оне кандидате, које окружава законито поверење одличних и уважених људи, који заседавају у седници изборнога скупа.

На овај начин мислимо да би се дало још јаче јемство за добро правосудство у земљи, него ли што се даје по садашњем једностраном начину бирања.

Овај исти начин избора могао би се усвојити и за апелационе судије. Т. ј. апелациони суд предлагао би од своје стране два кандидата, а скуп правозналаца од своје стране такође два кандидата за свако упражњено место судије у апелационом суду.

А за првостепене судије могло би се уредити тако, да их предлаже онај првостепени суд, у коме је место упражњено.

Овако модификован, био би по нашем мишљењу, најбољи начин бирања и предлагања виших и нижих судија. Ми држимо да би овај начин, не кварећи судијски морал, уносио у

судове праву способност, и да неби правио сметње ни чему другом, до изборима диктираним по наклоности. И тада неби имало места бојазни, да се не рађа и не развија партијашки дух у судовима, где му никако места не може имати.

(Наставиће се.)

Б А Ш Т И Н А И С В О Ј И Н А

или

КОЛЕКТИВИЗАМ И ИНДИВИДУАЛИЗАМ КОД СРБА

НАПИСАО

МАТА РАДОСАВЉЕВИЋ

(Наставак)

4) *Интегритет и деоба.*

Власт имовинска потиче од фактора, а односи се на извесне предмете, који стоје у власти факторовој. Фактор је у сваком случају *друштвена јединица*¹⁾ с тога нам се и имовина увек као надорганска *целина* појављује, што се зове *имовински интегритет*. Природа интегритета може разна да буде, што долази од разне природе имовине и имовинске системе. Односи су овде најкомпликованији, јер се претпоставља да су нам сва претходна својства и односи познати, па смо ради даље још да испитамо природу имовине као *целине* (интегритет); да дознамо да ли је нека имовина дељива или *не*, као и разне системе економне деобе. Тешкоћа испитивања тим је већа, што се нарочито код овога својства физика и економија врло лако бркају²⁾ а тешко је такође знати шта је то *природни* а шта *формални* економни закон и истина. Па како је ово последње особено својство, [то ћемо овде да

¹⁾ Код Срба је друштвена јединица *збирна* (задруга) или *јединична* (инокосна) породица. — Код западних народа друштвена је јединица *личност*, највише *пар индивидуа* са својом недораслом децом.

²⁾ Тешко је разликовати деобу у физичком од деобе у економном смислу.

обратимо пажњу и на имовинску систему у целокупности њеној.

Особена имовинска својства стоје у међусобној органској вези, с тога је природом имовинске системе одређена и природа имовинског интегритета, па и система владајуће деобе.¹⁾ Све то мора да буде у потпуном међусобном реду и складу, кад законодавац себе и своју имовинску систему разумева.

Да би се разлике имовинских система по овоме својству могле да разумеју, нужно ће бити да већ овде у почетку изложимо *пет* особених имовинских система, од којих свака на свој начин имовински интегритет и деобу разумева и регулише.

а) *Система апсолутне деобе.*

Код ове системе влада правило: *и власт и предмети, дакле имовина у опште, мора непрестано да се деле и цепају, тако да је појам задруге немогућ.* — Обичном лапчком и физичком оку ова система доста мистички изгледа, јер се имовина сама по себи и природи својој непрестано распада, као да је неки економни враг и бес у њу ушао. — Код ове системе влада начело деобе *по лицима* (мушким и женским). — Пример овакве имовинске системе даје нам имовински појам старих Римљана и модерних западних народа, *права и апсолутна својина*, као што ови законици ово разумеју.

б) *Система дељиве имовинске власти.*

Код ове системе влада правило: *власт имовински мора да се дели, и кад имовина остаје целина.* — Код ове системе влада начело деобе имовине *по коленима* (мушким) — Пример овакве имовинске системе даје нам имовински појам модерних Срба, *својина или право сопствености*, као што модерни српски законик ово разумева.

в) *Система недељиве имовинске власти.*

Код ове системе влада правило: *власт имовинска не може да се дели, а да се у исто доба и предмети имовине међу*

¹⁾ Природа интегритета за собом повлачи и систему деобе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

собом не цепају. — Код ове системе влада начело деобе имовине по главама (мушким). — Пример овакве имовинске системе даје нам имовински појам старих Срба, *баштина или баштино право*, као што стари ерпски закони ово разумеју.

г) *Система недељиве имовине*, коју на овоме месту саввим умесно можемо назвати *системом оковане деобе*.

Код ове системе влада правило: *предмети имовине могу непрестано да се деле и цепају, а да при свем том имовина као целина остане*. Код ове системе деоба има увек само унутарњег привременог и прелазног значаја, а спољно нам се имовина непрестано као недељива целина појављује. — Обичном ланчком и физичком оку на и поборницима својине ова система одвећ мистички изгледа, јер се предмети непрестано деле и цепају, а имовинска целина не може никако да се распадне.¹⁾

д) *Система апсолутно недељиве имовине*.

Код ове системе влада правило: *ни власт ни предмети не могу никако да се деле*. — Ову систему наводимо овде само зарад потпуности у класификацији, иначе пак код приватне имовине, спрам досадањег степена савршенства производње, она је немогућа. Но ово не искључава могућност њене примене у далекој будућности. — Пример овакве али због својих апсурдности промашене и осујећене системе (које је само неумесни и неразложни покушај) даје нам указ намесништва књажевског достојанства од 18 Јула 1839 г. Бр. 484.

Ми смо овде изложили пет особених имовинских система, од којих свака понаособ из особених и нарочитих земаљских закона потиче. Код сваке системе ставили смо и правило, које је *формална истина*, а које систему карактерише. —

У науци и теорији ове системе деле се у две групе: *колективизам* и *индивидуализам*. Ова подела учињена је са гледишта свију особених својстава укупно.

¹⁾ Пример овакве имовинске системе види у даљем току ове расправе.

Прва група. *Колективизам.* Овамо спадају: *система апсолутно недељиве имовине, система недељиве имовине (оковане деобе), и система недељиве имовинске власти.*

Система *апсолутно недељиве имовине* представница је најсавршенијег и најпотпунијег колективизма, но она се не може применити при сваком ступњу савршенства производње.

Система *недељиве имовине (оковане деобе)* такође је представница савршеног и потпуног колективизма, она одговара свима условима производње, но у практичном животу није нигде примењивана (бар не код *приватне имовине*).

У погледу савршенства и потпуности колективизма доста жалосно стојимо са системом *недељиве имовинске власти*, која је владала у старо доба код Срба; која по суштини својој припада колективизму, али је колективизам у распаду (ценању).

Друга група. *Индивидуализам.* Овамо спадају: *система апсолутне деобе, и система дељиве имовинске власти.*

Система *апсолутне деобе* представница је најсавршенијег и најпотпунијег индивидуализма, но сем других непобитних мана има још и ту ману, што не одговара степену савршенства модерне производње.

У погледу савршенства и потпуности индивидуализма доста жалосно стојимо са системом *дељиве имовинске власти*, која влада данас код Срба; која по суштини својој припада индивидуализму, али је *несавршени и недонесени* индивидуализам. —

Но кад смо учинили поделу и класификацију система са гледишта особених својстава укупно, да учинимо поделу и класификацију и са гледишта саме деобе. — У овоме погледу треба разликовати опет две групе. — Но како су имовински појмови из надорганског, које ће рећи „духовног“ света, то сад имамо посла и са духовима. Духови могу да буду *добри* и *зли*. Закон земаљски то је највиша *духовна сила*. Дакле деоба :

Преа група. *Система недељиве имовине.*

Недељивом се ова система назива зато, што под њеном

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

владавином имовина никако не може да се распада. Ова система има две ниансе:

Система апсолутно недељиве имовине.

Добри стари дух словенски и српски. Тврд орах у зубима поборника својине. Могу зубе поломити, ал' прекрхати и разбити га неће, још мање пак измрвити или истрошити — јер закони земаљски тако то заповедају, а закон је највиша сила. — Разликује се од осталих система по томе, што ни за какву деобу неће да зна ни да чује.

Система оковане деобе.

Ein verfluchtes Ding des slavischen Geistes und Erfindung. — Такође добри стари дух словенски и српски. Под њеном владавином предмети непрестано се деле и цепају, али супротно свима појмовима физике никако да се изделе и ицепају, јер их нека тајанствена и духовна сила (закон земаљски) обмотава и ожива. — Разликује се од друге групе по томе, што код ове системе влада правило: *деобом се односи целине не разрешавају.*¹⁾

Друга група. *Система слободне деобе.*

Слободном се ова система назива зато, што под њеном владавином деоба имовинске односе разрешава, које ће рећи, *деобом се имовинска целина распада на самосталне мање целине.* Ова система има три ниансе:

Система недељиве имовинске власти. Добри стари српски дух Упокојена је срикиња. Мора по старим гробовима кости да јој се траже и састављају, да би се видело како је изгледала. Својом човечном владавином оставила је у души сваког Србина живих унечатака, те многи Срби, често и прави поборници својине, иду јој на гроб, где плачу и кукају. Не воле деобу, но кад се силом закона (земаљског) сече и дели, она се онда од гњева и јада распада. — Разликује се од друге и треће ниансе ове групе по томе, што је деоба овде редак пзузетак, и што се имовина дели *по главама* (мушким).

¹⁾ Јер деоба има увек само унутарњег привременог и прелазног значаја код ове имовинске системе.

Система дељиве имовинске власти.

Модерна је српкиња. Творевина и недоношче модернога законодавца. Дух римски у српскоме народном телу. Веома воли деобу, с тога се под њеном владавином имовинска власт *фиктивно* непрестано цена, пре него што деоба стварно наступи. — Разликује се од прве и треће ниансе ове групе по томе, што се имовина дели *по коленима* (мушким).

Система апсолутне деобе.

Повампирена Римљанка. Зли дух целокупног човечанства. Гдегод влада, народе унесређава. Како је са злим духовима спрегла, то је сам ђаво у њу ушао, те се под њеном владавином имовина непрестано дели и распада, док се не измрви и не истроши, што се у науци зове *пулверзација земље*. — Разликује се од прве и друге ниансе ове групе по томе, што деоба по правилу и редовно мора да буде, и што се имовина увек дели *по лицима* (мушким и женским). —

Но кад смо имовинске системе класифицирали и са гледишта свију особених својстава укупно и са гледишта деобе поставили основна и главна правила, и показали шта је којој системи природно и својствено, захтевамо да се физика, економија и земаљски закони разликују и разумеју, а међу собом не бркају, јер ми овде не можемо изложити ни физику ни економију, а најмање пет разних земаљских устава и закона у свој опширности. Тако н.пр. закон што га неки писци постављају: *деоба мења имовинске појмове*, апсурдан је сам по себи, јер не влада нигде. Баш напротив у науци влада правило: *деобом се стварају квантитативне а не квалитативне разлике*.¹⁾ Шта више по законима економним деоба не мора увек односе целине ни да разреши²⁾ Особена имовинска својства стоје у међусобној органској вези, с тога је системом имовине одређено већ и начело деобе. Законодавац се у овоме погледу само поводи за својом системом, испитује и конста-

1) Види ово начело у *Еволуцији српске задруге*.

2) Види систему *оповане деобе*.

тује њену природу, па је закоником и санкционише. Свака система има својих особина, својих правила и закона, по чему се системе и разликују међу собом. Законодавац који регулише имовинску систему у опште т. ј. по свима њеним својствима, мора да регулише у исто доба и деобу, јер само извесно начело деобе својствено и природно је извесној имовинској системи. У фактичком друштву неком деоба увек бива по закоником прописаном току и реду, а не обратно: да деоба сама по себи мења и регулише устав земаљски и закон грађански. Дао бог и стари а и модерни законодавац бејаху свесни својих имовинских система. (стари законодавац свестан је баштине и колективизма, а модерни својине и индивидуализма), те је сваки од њих остао доследан своме имовинском појму, а својој системи природну и својствену деобу закоником је прописао и регулисао.¹⁾ Одступање од ових основних правила и начела науке само је недоследност законодаваца, а потиче из незнања и непознавања појава а бркања разних имовинских система.

Као пример овакве недоследности, незнања и збрке, могли би да наведемо указ намесништва од 18 Јула 1839 год. — Овај указ немамо у свој опширности његовој, да би га могли подвргнути тачној анализи и критици, али из начела која су у њему изложена, јасно се види, да овај законодавац није разумевао ни народни живот, а још мање разне имовинске системе. Овим указом хоће код Срба да се уведе система *абсоlutно недељиве имовине*, јер се указом наређује, да се сваки задругар, који самовољно без дозволе власти из своје задруге истуши, и свој део узме, суду као кривац спроведе, — начело које досадањи степен приватне производње већ по себи не дозвољава. Овај законодавац рад је батинама да примора српски народ да живи у задругама. — Још смешнији је овај законодавац по томе што ни сам не зна шта хоће:

¹⁾ Једино § 121 грађ. зак. омакао се случајно модерном законодавцу. Овај параграф неприродан је *неоднесеној својини*. Разлике између §-а 121 и §-а 517 види у *Еволуцији српске задруге* стр. 87—91.

колективизам или *индивидуализам*. Његова је управо жеља, да заснује колективизам на начелима индивидуализма, што је само по себи апсурд и скаредност у науци.

Но пре него што би, супротно старим српским законцима и супротно начелима данашње науке, почели да доказујемо да је баштина сама по себи и природи својој појам *неделиве* имовине, а да дељивост њена долази тек од старих српских земаљских закона, и да је ово најсавршенији и најприроднији појам приватне имовине, треба да останемо верни своме обећању и задатку, те да изложимо па и историским фактима потврдимо разлике између баштине и својине и по овоме својству.

И баштина и својина *деливе* су т. ј. и баштина и својина могу да се деле, јер закони земаљски тако то наређују. Дељивост баштине долази тек од старих земаљских закона,¹⁾ а својина је сама по себи и природи својој дељива. Према овоме и баштина и својина снадају у систему *слободне деобе*. Слободном деобом баштина се цепа на мање [делове, што се зове *баштинито разграњавање*.

Дељивост својине јасно је исказана у §-у 492 грађ. зак. где се каже: „Наследницима стајаће на вољи или поделити се, или у заједни недељени заостати.“

Да је својина сама по себи и природи својој дељива, и да је §-ом 492 модерни законодавац само ову природу њену санкционисао, јасно се види из решења од 18 Фебруара 1846 год. АБр. 5179:

„Како по параграфима 15, 17 и 38 грађ. зак. свакога личност и с овом скопчана права су невредима, а по истима и другим §§ као 27, 28, 211 итд. то исто стоји и за сопственост свакога, као што се обоје, као први основи права слободе по себи разумева: то по смислу ових закона од сопствене само свакога воље зависити може, да ли ће он с другима у задрузи живети и своју сопственост уживати а никојим

¹⁾ Овде дакле лежи главна и основна погрешка старог законодавца против баштине и њене природе (колективизма), јер слободном деобом баштина се непрестано распадала.

правом не може се на то приморати; јер би се тим повредила његова права личности и сопствености; по § 150 законика свако дете, како пунољетност достигне, може од родитеља свога из куће изићи и за себе живити, па ни сами родитељи не могу таково приморати, да с њима остане, а у толико мање други сродници могу ограничени бити, кад по §§ 492, 496, 515 и 522 од њихове воље зависи делити се или не и даље у задружном стању остати, и сваки има пуно право са својим делом заједничког имања како најволе чинити; деобу пак исто тако могу или они сами међу собом или пред призиваним људима или пред судом чинити; ни у каквом дакле случају право делења фамилије не ограничава се нити каквом преступленију подлежи.¹⁾

Но по природи имовинског интегритета, баштина и својина разликују се међу собом, (баштина је појам колективне, а својина појам индивидуалне имовине), те отуда и разлике код деобе. — Код баштине власт имовинска уступљена је породици у опште, а сви чланови породице у међусобним имовинским односима својим равноправни су, нема никаквих делова ни искључавања па ни представљања, с тога у случају деобе имовина се дели *по главама* (што је природно колективизму), — а код својине напротив влада део, искључавање и представљање, с тога имовина дели се *по коленима* (што је природно индивидуализму). — Ове разлике у деоби баштине и својине опажају се чак и код *јединичне* (инокосне) *породице*, што је карактеристично за имовинску систему.²⁾

Даље ваља нам знати, да је код баштине деоба случајна ствар, и да се она врши према случајном броју мушких глава,

1) У истоме решењу каже се и ово:

„Ово је истекло у следству том што су нека начелништва, држећи се указа од 18 Јулија 1839 год. овог рода делења за преступленије сматрала, и лица која су се поделила или делити хтела, судовима на осуђење спроводила.“

2) Код баштине деоба је случајна ствар, па може и у јединичној породици да наступи, кад неслога и раздор преовладају. У оваквом случају отац се сматра просто као глава, па се и њему одређује сразмерни део имовине. — Код својине напротив отац искључује синове своје од имовинских права, а деоба наступа тек после смрти очеве.

не гледајући на степене и односе њиховог међусобног сродства. Сви чланови породице имају једнака права на имовину, те према овоме свакоме се одређује једнаки сразмерни део. — Код својине напротив деоба је правило, и мора увек да се врши кад неки члан породице, који има имовинских права¹⁾ умре, ако не *стварно* оно бар *фиктивно* или идеално, и то према броју синова. Према овоме код својине власт имовинска сама се по себи и природи својој непрестано цела и дели т.ј. грана после смрти свакога оца, а стварна деоба случајна је ствар, бива кад чланови породице то захтевају, а врши се према разграђавању имовинске власти (по коленима).

Из овога лако се може увидети, да закони о наследству и закони о деоби у потпуној међусобној вези и сагласију стоје, с тога је излишно много објашњавање деобе, кад је то системом имовине особито наследством по себи и у напред одређено.²⁾ Код баштине наследство је колективно (као што је и појам о имовини), што значи, да код баштине модернога наследства нема, јер сваки члан породице већ својим рођењем имовинска права задобија, почем имовинска власт сама по себи и природи својој у недељивој целини прелази са поколења на поколење, а чланови породице имајући једнака права на имовину, кад деоба случајно наступи, имовину деле према случајном броју мушких глава, — а код својине напротив имовинска права задобијају се тек после смрти очеве, а деоба се врши према модерноме наслеђивању т.ј. разграђавању имовинске власти.

Трагова и доказа о старој деоби имовине *по главама* (што је природно и својствено колективизму) имамо у свима старим законцима.

¹⁾ Синови за живста очеве немају права на стару имовину.

²⁾ Следствено озоме глава XIV грађ. законика у којој се говори о *деоби*, одвећ је кратка. — Да пак исто начело деобе како у модерној задрузи тако и у модерној опкоштини влада, јасно је исказано у §-у 527 где се вели: „У случају наследства и деобе у задрузи ваља поступати по општем пропису наследства и деобе.“ —

Једанаести закон (глава) пољичког статута говори о де-
лењу. Овај закон (глава) има три члана (29. 30. 31):

Из чл. 31 јасно се види да је интегритет код баштине
колективизам, јер се каже: *И да браћа али ини деоници*
докле се год не разделе, тада и.п је све заједно ошћено.

Чл. 29 гласи: „Где се деле браћа близна или даона или
синови од оца или иних ближика, којима се подоба разделити,
тада ако је благо гибуће (покретно), то је лако право раз-
делити; него само ако би сода или провижун од господе
(особена имовина, *ирбија*), то гре оној глави коме је и писано.“

Чл. 30 гласи: „Ако ли је племенштина (баштина) има
поћи на главе, и има бити (нај) млађему старо огњиште. И када
се разделе право, тада има свако своје држати. И ако би се
после подељивали али помиривали, вољан је свако подељивати
ваздан, и примиривати кад му год драго; него свако је вољан
стати на својој ждробенци.“

У §-у 31 закона за Војену границу јасно се каже да је
*патриархални живот граничара заснован на народном обичају*¹⁾
и да се овај живот под нарочиту заштиту закона ставља.²⁾ —
Из разних параграфа, особито §-а 16, §-а 32, §-а 34 ит.д.
јасно се види, да је овде имовински интегритет *колективизам*.
— А § 40 гласи: „Ако при деоби овај или онај део поро-
дице некоме члану неће право да призна и да га прими, то
је општински одбор обвезан, да деобу целокупне заједничке
имовине изврши, у колико се то сазнати може,³⁾ *према броју*
мушких глава.“

У погледу деобе најинтересантнији и најоригиналнији је
Душанов законик. Овај законодавац само вели *баштина* и
баштино право (чиме је имовински интегритет одређен) а о

1) Разуме се *сраском*, дакле не римским законима.

2) Ово је дакле привилегија и изузеће од општих аустријских закона.

3) Овде нам ваља приметити, да су они чланови породице, који су без дела
из своје задруге иступили, имали *право на повратак* у своју задругу према §-у 48
граничареког закона. А § 39 (тачка 3) наређује, да се и ови чланови при деоби у
виду имати мерају.

деоби неће ни да говори, јер је њему деоба имовине *по главама* у толиком степену природна, да он о другој каквој деоби (н.пр. римској) и незна.¹⁾ Да се пак и у Душаново доба имовина делила *по главама* јасно се види из чл. 49 197 па и 82 његовог законика, јер се у овим чланцима каже, да отац дели имовину са синовима својим, што је карактеристично за баштину, а што се битно разликује од деобе имовине код својине.²⁾

Најпосле као доказ старе деобе могли би навести још и то, што и данас у српскоме животу виђамо и налазимо примере деобе имовине *по главама*, што је неприродно *својини* т.ј. модерно-римским појмовима. —

Излишно је да наводимо овде формалне доказе о деоби имовине *по коленима* код својине, јер је ова модерна имовина свакоме довољно позната. Ко хоће о свему томе тачно да се увери, нека проучи главу XIV *грађанског законика*, нека проучи и главе XV, IX и XII које са главом XIV у најтешњој вези стоје. —

Но кад особена имовинска својства стоје у међусобној органској вези, то ће онда и сваки ланк знати, да у неком извесном друштву деоба мора увек да буде по имовинском, системом прописаном а законима земаљским санкционисаном и регулисаном, реду. У сваком особеном и нарочитом земаљском закону владају особена и нарочита наређења о деоби, која су имовинској системи и природна. Кад се имовинска система т.ј. устав земаљски и закон грађански мења, мења се и начело деобе. Стара имовина баштина је, па ма земља и једну педљу велика била, па ма на тој имовини само *један* члан породице био,³⁾ па најпосле баш и тај *један* не био.⁴⁾

1) Сам појам баштине и колективизма носи собом деобу имовни по главама.

2) Код својине влада индивидуализам и имовинско искључавање.

3) И кад задруге и код инокоштине влада један и исти имовински појам, у овом случају *баштина*.

Кад нема ни једног члана, онда се ово зове *пуста баштина*.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А
Б И Б Л И О Т Е К А

На ту педљу земље имају непрестано једнако право и *отац* и *син* и *уник* и *прауник* ит.д. све док стари закони владају. Кад се пак стари закони измене, а нови донесу, онда мора све по тим новим законима да се управља. Данас је законима код Срба усвојена и санкционисана својина, и свуд она влада,¹⁾ а не баштина. Нека се данас нека имовина отегне као гладна година, нека је број чланова породице на тој имовини ма колики, ипак је ово непрестано својина, јер закони земаљски тако то наређују. Нека се модерни задругари у ковитлац врте, нека се деле и цепају до крајности, од својине никако неће створити баштину, јер процесом деобе се имовински појам не мења. Нека се модерни закони униште, па стари у живот српски унесу и овладају, опет имамо баштину, поред све културе и савршенства производње. Закон је највиша сила, па даље престаје свака реч.

Одступање од системом прописаног тока и реда деобе, то је погрешка законодавца против своје рођене системе, и против својих имовинских појмова. Оваквих погрешака код овога својства нема ни у старом ни у модерном законику, са тога нећемо о томе ни да говоримо. По себи се пак разуме да ако законодавац погрешни против овог једног особеног својства, тиме још није разорио и уништио целокупну имовинску систему, јер законска наређења по осталим особеним својствима у потпуној сили и снази остају.

И тако стари законодавац није грешно по овоме својству системи *неделиве имовинске власти*, а модерни није грешно системи *деливе имовинске власти*, — иначе пак обојица су баштинини грешници, јер руше и разарају *колективизам*.

Стари законодавац грешник је што је *слободну деобу* код баштине дозволио; јер оваквом деобом баштина и колективизам непрестано се цепају и распадају, а у крајњем реду своде на самосталне јединице и делиће, чиме се главна цел

¹⁾ Дакле како у модерној задрузи тако и модерној имоштини влада начело *својине*.

колективизма промашује. Система *неделиве имовинске власти* није никаква самостална система, већ је колективизам у *распаду* своје. Но *распадање* то још није *уништавање* и *претварање*, јер при распадању могу сва особена својства у пуној снази да остану и да се одрже.

Модерни законодавац не само да је грешник, већ је убица баштинин. Он је баштину и колективизам код Срба сатро и уништио. Да би остао веран и доследан своје *идолу*, морао је имовину код Срба по свима њеним својствима да накаже и накаради, тако, да ова ни у чему и не личи на баштину. Ово је творац својине и индивидуализма код Срба. Система *деливе имовинске власти* није никаква самостална система, већ је недонесени и недовршени *индивидуализам*.

У науци имамо две имовинске системе (два екстрема): *колективизам* и *индивидуализам*.

Ова подела учињена је са гледишта свију особенних својстава укупно, са гледишта природе имовине — а *деоба* није никаква имовинска система у целокупности, ово је само једно особено својство, „које ће рећи,“ *средство у рукама законодавца да имовинску систему ствара и разара*, или најпоследимо, *да извесни имовински појам кроз разне фазе економског развика проведе*.

Стари законодавац није стајао на висини науке, с тога није колективизам довољно ни потпуно разумевао, ни извес, већ је створио *колективизам* (баштину) у *распаду*.

Модерни законодавац стоји дубоко испод старог законодавца, јер баштину и колективизам ни најмање не разумева. Модерни законодавац зна само свом *идолу* да се клања и да га обожава, да га кади и да га уздиже (где му није место).

Обожаваоци својине, поборници модернога реда и поретка у друштву, такође не стоје на висини науке. Они су своје имовинске појмове, своју економну мудрост, поцрпели од старих Римљана, дакле једног проналог и сатрвеног друштва, и на те појмове ограничили су науку. Прешли су им ти појмови у крв и тело, с њима су срасли, или управо рећи они су из тих појмова израели, па кад о њима говоре, мисле да

говоре о природи и реалним стварима. Разликују се од модернога законодавца по томе, што српске и у опште словенске имовинске појмове хуле и грде, — јер се простиру ван граница њиховог знања и њихове науке, — и ако су ови појмови најсавршеније и најприродније економне ствари.

Влтава се мутила и разваљивана љутом буром бацала је сребрнасту пену. Дружба ластавица кукала је и нарицала у Вишеграду. А како се неби Влтава мутила, и како неби ластавица кукала, кад се свадила међу собом два рођена брата, љути Хрудош и храбри Стаглав, па хоће да се деле. Народ чешки и његови великаши искупили се, а кнегиња Љубуша устаје и изриче им закон векожизних славенских богова, *да браћа треба да буду у једној власти*, — дакле и онда кад су се свадила.¹⁾ — У једном старом српском писму каже се, да је ђаво ушао и у царске синове, кад хоће да се деле.²⁾ — Краљ Дечански мисли да су се браћа већ и разродила, кад се разделе³⁾ — Намесништво књажевског достојанства спроводи суду као кривца сваког задругара који се самовољно дели. — По речима Утјешеновића народ куне и проклиње оног који је деобу измислио и увео. — Све то није без разлога, јер слободна је деоба неприродна и несвојствена српским и славенским појмовима, пошто се овом деобом имовина распада.

И завета баштина је сама по себи и природи својој недељива, јер је ово *целина*, која има *меру* своју. Овде треба назити да се физика и економија не бркају, јер деоба у физици и деоба у економији није једно и исто. Када се баштина силом закона а по начелима слободне деобе цепа и дели, добијамо увек само *делове* и *разломке*, што се зове баштиново *разграњавање*, а баштина као целина недељива је. Ова

¹⁾ Види *Љубушин суд*. Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache, kritisch beleuchtet von Paul Joseph Šafárik und Franz Palazky, Prag 1849.

²⁾ Види *стара српска писма*, Гласник XXIV стр. 278.

³⁾ „И у којем љубо селу, где се мајсторије обретају, тере се *разроде*, 3 воља 4 синове, да остане један на својем месту, а остали да поступе у соколнике.“ — Види повељу краља Дечанског у Mon. Serb. од Miklošić-a бр. 83

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

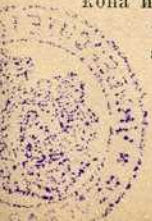
природа њена још је јаснија и видљивија, кад се она законима земаљским ујамчи и санкционише. Тада ни поборници својине не могу више да је деле и цепају, јер је закон сила и над њима. — Делљивост или обратно недељивост јесте особено својство имовинско, долази од природе имовине,¹⁾ а зависи од земаљских закона.

Модерни законодавац признао је камен мудрости, природни економни закон: *деоба разрешава имовинске односе али не родбинске*²⁾ Поборници својине морају да признаду ово правило за природну истину, јер потиче из римског законика, врела њихове мудрости.

Кад је модерни законодавац поменуто правило прогласио за природни економни закон, онда се он у физичком благу удавио, јер мисли да је деоба у физици и деоба у економији једно и исто. У физици деоба мора да разреши и посве прекине односе целине, али не у економији.³⁾ Правило модернога законодавца потиче из физике, па и из начела слободне деобе, а не из науке о имовинским појмовима у опште; т. ј. ово правило није природни већ је формални економни закон и истина, а постоји само у оним законцима, где влада начело слободне деобе. Ко хоће да се увери да у економном свету деоба не мора да разреши односе целине, ево му пример деобе у рускоме *миру*, где се имовина од незапамћених времена непрестано и редовно цепа и дели, па се још није испенала ни изделила, нити се имовински односи међу сељанима пскидали ни разрешили.

Но шта ће нам најпосле и руски *мир*. Ево пример сличне, а баштини и приватној имовини много приличније деобе у старој српској сеоској заједнини, при којој имовинска целина може кад год хоћеш,⁴⁾ и на колико делова хоћеш, непрестано да се цепа и дели, а да се не распада.⁵⁾ При оваквој

1) Баштина је по природи својој недељива, а својина напротив делљива.
 2) Види главу XIV у свези са §-ом 58. грађ. зак.
 3) Поменуто правило као природни закон потекло је из бркања физичких закона и истина са економнима.
 4) в. пр. *периодично*. — Или ако не периодично оно *на захтевање чланова*.
 5) Ову деобу види у *Евзулици српске задрге* стр. 55 и 56.

систем имовина час се дели, а час се опет прикупља, тако да одговара сваком степену савршенства приватне производње. Без сумње да се начело ове деобе може применити и код баштине. Оваква баштина са начелом оковане деобе представља нам споља увек целину, а у унутрашњости њеној она је опет до крајности дељива; садржи у себи све врлине и дељиве и недељиве имовине.

Но ми се овде неможемо¹⁾ упуштати у потанко и опширно излагање ове оковане деобе. Довољно толико што смо показали начело при којем баштина и колективизам могу непрестано да се деле и цепају, а да се ипак зато у целини одрже.¹⁾

Према свему овоме главна погрешка старог законодавца против баштине и колективизма састоји се у томе, што је код Срба увео начело *слободне деобе*, кад му је на расположењу стајала и *окована деоба* која је и ближа и приличнија српским појмовима, јер имовинске односе не разрешава.²⁾

Но кад су и баштина и својина формалне појаве, појаве којима су основе формални закони, онда им остаје да се оне међу собом мере и утркују, да се са природним законима и појавама у економији сравне, те да се види, које је од њих природнији³⁾ и савршенији имовински појам или система.

Кад се код баштине уведе начело оковане деобе, онда она у сваком погледу стоји високо над својином: савршенији је појам приватне имовине, јер одговара свима потребама и условима производње; природнији је, јер се са природним економним законима слаже и подудара.

Да је за старо *натурално газдинство* баштина много савршенији и природнији имовински појам, о томе сумње бити

¹⁾ Код ове системе деоба је управо услов равноправности међу члановима породице.

²⁾ Сигурно да стари законодавац није познавао оковану деобу, кад је није увео. — Но за незнавање најмање се може кривити стари законодавац, кад ни поборници својине, тобож представници науке, неће ову деобу да изучавају, јер је то њиховим појмовима варварска.

³⁾ *Природнији* у том смислу да одговара природним економним законима.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

не може, јер и поборници својине то признају, а и историја Срба јасних потврда и доказа о томе нам даје. Код натуралнога газдинства закони својине управо ни немају смисла.¹⁾

Питање тек наступа, кад земље значај *капитала* на се почињу да узимају.

Но и овде треба разликовати два стадијума: *екстензивно* и *интензивно* обделавање земље. — Јер у току економног развитака земље се најпре екстензивно а затим интензивно обрађују и обделавају.²⁾

Даље закон економни гласи: *при екстензивној земљорадњи земље се непрестано цепају и деле* (које ће код начела слободне деобе рећи *парцелишу*), *да би се што потпуније и савршеније обделавати могле*, — а *при интензивној земљорадњи оне се напротив групишу, да би се рад и капитал у већој маси на њих обратити и употребити могли.*

Својина не одговара ни једном ни другом степену савршенства приватне производње. — При екстензивној земљорадњи, по законима својине, нарочито законима модернога наследства, земље морају у бескрајност, преко свију економних потреба, да се цепају и деле т.ј. парцелишу, што је највеће зло у модерноме друштву, и што се зове *инфлуенција земље*. Овај „нулвер“ поборника својине несвојствен и неприродан је за земљорадњу, јер на њему и неможе права земљорадња да се развија, већ увек неко *торбарене* и *илићарство*. — Обратно опет овоме, кад наступи потреба интензивног обделавања, закони својине, једно зато што су земље већ издро-

1) Како ће ипр. земље да буду отуђиве, док оне саме по себи вредности у промету не добију.

Отуђивост земаља развила се под феудализмом и то на доста мистички начин. Отуђивост односила се у првме реду на врховно господареко право да разне *плате* и *работе подиже*. Ово право могло је добити вредности у промету, и постати отуђивим пре него земље саме по себи и природи својој.

2) Код земљорадње може производња на два начина да се увеличава: *екстензивно* и *интензивно*. Екстензивно бива онда, кад се необделаване земље у обрађивање узму, — а интензивно кад се применом и употребом већих маса рада и капитала на истоме земљишту производња увеличава.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

били и петрошили, а друго зато што и даље још непрестано растварајући и разарајући па земље дејствују, спречавају интензивној земљорадњи њено природно развијање и груписање, јер тамо су закони економни земље груписани,¹⁾ а ето ти закона модернога наследства услед којих се оне понова цепају и деле (парцелишу). — Закони својине спречавају природни ток економног развитка, и не слажу се са природним економним законима и истинама, с тога се и каже, да је својина *несавршени* и *неприродни* имовински појам.

Баштина напротив одговара и једном и другом степену савршенства производње. *Екстензивној земљорадњи*, што земље могу да се цепају, али фактички то бива увек само према економним потребама. *Интензивној земљорадњи*, што земље могу да се прикупљају према економним потребама, јер су груписане саме по себи као имовинска целина, а деоба има увек само привременог и прелазног значаја.

Дакле и у овоме погледу т.ј. кад срањујемо и поредимо природне економне законе и истине и појаве са формалима, а ове опет међу собом, видимо, да баштина има првенство, јер је много савршенији и природнији имовински појам него ли својина.

Најпосле да је баштина много савршенији и природнији имовински појам види се јасно већ из тога, што је модерни законодавац, човек од струке и науке, овај појам побркао са физичким стварима. Такви „малер“ није му се десно, нити му се могао десити код својине, јер ова и одвише одступа од природних економних закона и истина, а заснива се на законима *воље* или боље рећи *самовоље* човекове.²⁾ —

З а к љ у ч а к

Особена имовинска својства стоје у међусобној органској вези, укупно стварају и сачињавају природу имовине и

¹⁾ Код оних народа где влада својина, и где су земље издробљене и непарцелисане, груписање земаља одвећ тешко иде, а разуме се да за собом повлачи експропријацију масе народа и претварање слободних сопственика у најамничаре.
²⁾ Воља или самовоља човекова то се зове у економном свету *модерна слобода*. — Индивидуа и њена воља основе су својини.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

имовинску систему, а дају облик имовини. Обликом имовинским дата су и сва особена својства, као што и обратно особена својства одређују облик имовински. Облик имовински исказан је у уставу земаљском и законнику грађанском.¹⁾

По облицима својим баштина и својина битно се разликују међу собом. Ове разлике као супротности јасно су видљиве не само код целокупног имовинског облика, већ и код сваког појединог особеног својства. Баштина је појам колективне, а својина напротив појам индивидуалне приватне имовине. Колективизам има својих, а индивидуализам онет својих самосталних начела. *Закони баштине* (њена природа) *потичу из начела колективизма*, — а *закони својине* (њена природа) *потичу из начела индивидуализма*.²⁾ Колективизам и индивидуализам јесу две супротности у пауци.

Но нити је баштина, као што је у српској историји налазимо, прави колективизам, нити је својина прави индивидуализам. Код старих Срба владао је колективизам у распаду, а код модерних влада недонесени и недовршени индивидуализам.

У историји српској својина се развила *насилним* путем — рушећи и разарајући старо, а подижући и стварајући нове форме (облике) и законе (земаљске).³⁾

Још стари законодавац грешно је баштини и колективизму, јер још под владавином старих закона колективизам се распадао. Но погрешке старог законодавца не бејашу такве природе, да су могле српски имовински појам (баштину) да сатру и униште, још мање пак да га преобразе и пренаоче.

У уништавању старих а стварању нових имовинских појмова имао је нарочиту и главну улогу модерни законодавац.

¹⁾ Природа неког особеног имовинског појма и наређења позитивних закона обично се слажу, с тога се имовински појам из законика и изучавати може. Но у законима налазимо често и одступања у овоме погледу.

²⁾ Особена имовинска својства одређена су ван законика природом имовине или имовинске системе, а законодавац својим закоником само санкционише владајући имовински појам по свима особеним својствима.

³⁾ Од последње револуције и ослобођења српског датира се *ера* својине, а до тога доба владао је и код Срба феудализам, најпре српски а за тим турски.

Овај законодавац као оно кад је неко на царство дошао па је најпре свога оца убио, тако је и он баштину сатро и уништио, а своје царство засновао је на *индивидуализму*. Српском народу замазао је очи тиме што термин *баштина* без смисла употребљава, и што је *својину* наказоа и накарадио. —

Но кад особена имовинска својства у међусобној органској вези стоје, а укупно стварају и сачињавају систему и облик имовински, онда је лако увидети, да су науци два пута отворена, две методе могуће, да неки имовински појам сазна и испита :

а) *Индукција*. — Кад се од појединих особених својстава и факта пође, па се ова својства и факта у народном животу или законнику земаљском испитују и истражују, док се имовински облик или систем у целокупности не испита и не сазна. Ово је најобичнији и најпрактичнији пут и начин испитивања. Но и овај је пут често доста тежак и опасан, јер како у народном животу тако и формалним законцима налазимо честих одетупања од природе имовине, а у формалним законцима нарочито још и празнина.¹⁾

б) *Дедукција* — Кад се од неког имовинског појма пође, па се научним резонавањем особена имовинска својства из самог начела изводе и истражују.²⁾ Овај је пут много тежи од првог, а клизав и опасан је до крајности, јер предноставља тачно знање и познавање економних закона и истина. Треба бити из висини праве науке, и тачно проићи у начела и природу имовине, те да се из неког појма (баштина-својина)

¹⁾ Ове празнине могу се попуњити а одетупања исправити компаративним изучавањем разних законика у којима исти имовински појам влада (н.п. Душанов законик, Пољички статут, закон за војену границу); или и дедуктивним путем изучавајући сам појам.

²⁾ Имовински појам садржи и закључава у себи сва особена својства, с тога се она дедуктивним путем из имовинског појма и извести могу. Стари законодавац кад рекне *баштина*, он је тиме у исто доба одредио и сва особена својства ове имовине. С тога и неће о појединим особеним својствима много ни да говори, већ обично само о баштини у опште. Старома законодавцу бејаху особена својства баштине довољно позната јер су она обичајним правом довољно утврђена била.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

целокупна имовинска система развити и показати може.¹⁾ Дедукцијом најмање могу се разматрати поборници својине и модерни законодавац, јер њихово знање и њихова наука ограничени су на римске појмове. Модерном законодавцу подај н.пр. *баштину*, а он ће ти из тог појма незнано како извести што не сађаш — *својину*, по свима њеним особеним својствима, — у толиком је степену тај законодавац невичан.

Најбоље је, особито у сумњивим случајима, кад се индукција и дедукција помажу, допуњују и контролишу. Тада је испитивање обично најтачније, а и резултати су најпоузданији. —

Колективизам је могућ и код приватне имовине. То нам јасно сведочи српска историја са својим *баштинским правом*. Што је пак код старих Срба владао колективизам у распаду, томе је узрок незнање старог законодавца, а не природа ствари. Стари законодавац није могао да проникне у суштине и дубине српског економног живота, није стајао на довољној висини науке, није тачно познавао природу и начела колективизма, с тога је и створио *колективизам у распаду*. — Модерни законодавац и незна да је колективизам могућ и код приватне имовине. Он мисли да су *својина* и *приватна имовина* једно и исто, т.ј. да *приватна имовина* може само у облику *својине* да нам се појави. Ово начело модернога законодавца јасно је исказано у §-у 196 грађ. законика, где се каже: „*Приватна су добра она која припадају појединим лицима. За поједино лице узима се и народ у скупу и правителство у призрењу својих сопствених добара. Од ових се разликују добра општинска која на употребу општине служе*“ ---

Као кратки резултат свега нашег досадањег испитивања своди се: да су *баштина* и *својина* две посве самосталне ствари у исто доба и супротне системе приватно-правних односа. Права *баштина* заснива се на начелима апсолутног колективизма, а права *својина* на начелима апсолутног индивидуализма. Све остало само су наказани и несавршени појмови, или највише,

¹⁾ Одељак *народне економије* који говори о имовинским појмовима најмање је обраћен.

прелази између једне и друге системе. У чему се састоји колективизам, а у чему опет индивидуализам, то сад знамо. Како је могао модерни законодавац ове две самосталне и супротне имовинске системе међу собом да побрка, и да их изједначи, то се разумети не може, ако се у обзир не узме његово незнање и у опште несавршенство чак и данашње науке у овоме погледу. —

(Наставиће се.)

ИЗ СУДНИЦЕ

IV

Тумачење и примена §§. 63 и 69 кривичног законика.

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА)

Чиновник један полицијски оптужен је за више дела, учињених у дужности, тако :

а) Што је од Благоја на име судске таксе наплатио више 10-90 дин. на ову суму Благоју не вратио, но утајао ;

б) Што је примио 101-04 дин. на повуну касе, и ову суму у депозитну књигу увео, а кад је полазио на осуство и касу депозитну предао, ову суму у версејци показао и тек кад му је затражен одговор, он је полезкио исту суму ;

в) Што је у кафанској соби, ноћу, затекао Илију где игра карте на новац, и од овога одузео два новчаника, у којима је било 43 д. и. и 1 елмаз (за сечење стакла), па ово ником не предао ;

г) Што је истог Илију у вече отерао у притвор и у притвору га противзаконо држао 13¹/₂ сати ; и

д) Што је Стевана преко чувара јавне безбедности отерао у начелство, па га са капларом једним тукао и том приликом нанео му телесну повреду.

Односно доказа против оптуженог за наведена дела, првостепени суд нашао је :

I *За дело под а) по тужби Благојевој.*

Оптужени признавајући, да је од тужиоца наплатио 36 динара на име извесне таксе и да толику суму није увео у депозитну књигу већ само (увео) 25-10. дин, колико је тужиоц имао да плати суду на име таксе, навео је, да је све оно, што је имао да наплаћује, заво-

дио у један списак, па је по том списку одлазио у варош и наплаћивао, и кад је хтео да шаље оно, што је наплатио и наплатио на позицију тужиоцеву, срањљујући тај списак са актима, тек тад видио је, да је од тужиоца наплатио више 10-90 дин. и да би краћим путем ову ствар свршио, није овај вишак заводио у књигу депозитну, већ је тужиоца преко служитеља звао да му новац овај више наплаћени врати, те зато је при срањљивању списка са актима, кад је хтео новац да шаље и завео у књигу депозитну само 25-10 дин. колико је тужиоц био дужан на име таксе а не више. Али како му је навод, да је тужиоца звао да му новце врати, осведочио само сведок Риста, а други сведок Јован то потпуно не тврди, то се оптужени за ово дело под сумњом има ставити и из недостатка довољних доказа по § 242 крив. поступка ослободити, но осудити на плаћање трошкова. Дело ово долази под одредбу § 114 крив. законика првог одељка

II *За дело под б) послуга новца у 101-04 дин.*

Званичним актима а и признањем оптуженога утврђено је, да је оптужени при предаји дужности ради осуетва Јуна месеца 1884 г. предао помоћнику начелства и акт. по ком је тражена сума у 101-04 дин. од извесног начелства, што значи, да му је тај акт предао као готов новац, који ће у касу доћи, а опет актом од 5 Маја 1884 г. доказано је, да је (горња сума) наплаћена, дакле пре предаје касе и у депозитну књигу уведена. Кад то стоји, онда је према ономе акту, који је, и да је у каси остао као готов новац и по ком се наплата није могла извршити као наплаћеном, — при предаји касе било недостатка у каси у 101-04 дин. који је оптужени тада имао понунити, што и оптужени не пориче, наводећи, да је у томе нека погрешка и да би иначе у каси при предаји морало бити вишка, којом би се приликом сазнао и одкуда је. Па како је он — оптужени — недостатак овај, чим је за исти сазнао, одма и положио, — суд налази, да овде не може бити послуге ни казнивог дела из § 112 крив. законика, те зато се он за ово дело по § 250 а) крив. пост. има испод суда отпустити.

III *За дело под в) за утају 43 д. ц. по тужби Илирој.*

Овде би истина по казивању прив. тужиоца постојало дело утаје казниво по § 113 крив. законика. Али како је поднетим прилозима (документима) на претресу од стране оптуженог доказано, да тужиоц у оно време (кад представља, да је се ово дело догодило) на ни доцније није могао имати 43 д. ц. колико од оптуженог потражује. — суд не може узети, да је овде тужба тужиоцева истинита, тим пре, што сведок Витомир наводи, да је тужиоц говорио, да му је оптужени 5 д. ц. узео. Риста опет вели, да је тужиоц од туженог искао

да му врати 40 д. ц. и како даље сведоци: Витомир, Богдан, Сретен, Риста, Алекса, Љубомир и Мијанло неједнако сведоче и сваки на своју руку другаче казује, — то се ове сведоче према наведеном као и ономе, што је тужени поднетим документима доказивао, да је и неке од ових сведока за петуше као чиновник достављао, на они на одговор узимати, те тиме наспрам њега нерасположени, — по самој садржини изјави не могу за вредеће узети, ово тим пре, што присутни сведоци Коста и Живко тврде — § 229 крив. пост. — да тужени тужиоцу није у ценове руке завлачио, нити што узео, и тако да ништа не стоји од онога, што је тужиоц у тужби против оптуженог навео. Према наведеном, суд налази, да овде нема доказа ни за постојање самог дела, па зато се оптужени за наведено дело по § 250 а) крив. пост. има испод суђења отпустити и сваког плаћања по овом делу ослободити.

IV За дело под 2) противзаконно лишење слободе, по тужби реченог Илије.

Признањем оптуженог, које се слаже и са осталим околностима овог дела по § 225 крив. пост. доказана је кривица оптуженог. Одбрани оптуженог, као да је он ово чинио као власт због нереда, нема места, једно што се из поднетог реферата, на који се оптужени у одбрану позива не види, да му је дата власт да може и уапсити, већ само да достави, ако би каквог случаја казнимог било, и друго, што оптужени не подноси никакве доказе, да је у начелству било каквог решења о притвору тужиоцевом, из кога би се видело, да је притвору било места, а и иначе се не подноси докази, да је тужиоц учинио какво казнимо дело, за које би се морао претходно уапсити и што се из дела утаје види, да је против туженог примљена тужба тужиочева у начелству пре овог догађаја на 8 дана, због чега је оптужени био у изузећу и није требао против тужиоца сам што предузимати као изузетан.

У смислу § 218 крив. пост. одговорено је: 1) да постоји дело противзаконно лишење слободе, казнимо по § 123 крив. законика, одељка првог, 2) да је оптужени главни кривац и 3) да од олакшавних околности има две: признање и добро владање — тач. 7 и 4 § 59 крив. зак. — а од отежавних да нема.

Приватни тужиоц од тражења 800 динара на име накнаде за нанешену му срамоту, што је у апси био, има се одбити, пошто нема доказа да је тиме обезбашћен или да је претрпио какве материјалне штете. И

V За дело под д), по тужби Стевановој, због лаке повреде тела.

По гласу лекарске сведочбе — § 224 крив. пост. — постоји дело лаке повреде тела, које би наспрам оптуженог било казниме по § 125 крив. зак.

Сведоци Петар и Љубомир тврде доиста, да је тужаоц од стране оптуженог тучен у начелству око 11 сати пре подне, што се утврђује у неколико и сведочбом сведока Стевана, који наводи, да је овај догађај био око 1 сата по подне, а не у 11 сати пре подне као што Петар и Љубомир наводе, и да је оптужени заповедио чуварима јавне безбедности и то двојици, те су ови тужаоца тукли и злостављали. Али, како сведоци и то: Живко, Алексеа и Мића тврде, да су они од 11 сати, од како је збор у општини распуштен пре подне, па до 1 сата по подне, били у кафани реченог Миће заједно са оптуженим, а опет и Панта, Андрија и Недељко тврде такође, да су са збора отишли у кафану Мићину заједно са оптуженим и тамо се бавили и то Панта до $\frac{3}{4}$ сата по подне, Андрија до 12 сати пре подне а Недељко до скоро 1 сата по подне био у кафани, где је за сво време био и оптужени, и да је оптужени са збора правце у кафану са сведоцима отишао и тамо се до реч. времена бавили, — онда суд ценећи сведочбе сведока једне и друге стране по § 229 крив. пост. налази, да овде нема доказа, да је оптужени ово дело извршио, и да се према овоме оптужени за наведено дело има по § 241 крив. пост. од сваке казни и плаћања ослободити.

На основу изложеног и §§ 30, 28 и 231 крив. зак. првостепени суд пресудио је:

„Да се оптужени за наведена дела и то под: I ослободи из недостатка довољних доказа; II и III отнети испод суђења; V да се као невин од сваке казни и плаћања ослободи, а за дело под IV да се казни са 600 динара у корист државне касе, што ако не може трећином свог имања платити, да му се ова (казна новчана) замени са 2 месеца затвора, који ће му се — затвор — рачунати од дана кад се слободe лиши“.

По незадовољству оптуженог, његовог браниоца, државног тужаоца и приватног тужаоца, Апелациони суд нашао је:

За I дело:

Признаницом оптуженог у тужби и актом, којим су новци послати по § 234 крив. пост. потпуно је доказано, да је оптужени мање 10·90 дин. таксе послао него што је наплатио од прив. тужаоца Благоја, јер је он наплатио од њега 36 динара, па 25·10 дин. навео у књиге и послао суду, а остатак 10·90. дин. нити је у књиге навео, нити у касу оставио, већ за се задржао.

Оваква радња оптуженог, казнима је по § 114 крив. законика, и првостепени суд није имао законог разлога што је оптуженог отуђено из недостатка довољних доказа, јер само то, што је он више наплатио, па тај вишак у касу не хтео унети, довољно је за доказ, да је он имао намеру, да тај вишак незаконо од приватног тужиоца наплати и себе незаконо истим користи.

Изговор оптуженог, да он вишак зато у књиге није завео, што је исти хтео вратити прив. тужиоцу, не заслужује веровање, пошто он то није одмах учинио, или кад му прив. тужаоц није хтео доћи, што није рефератом ту суму у касу унео, него је ипак новац при себи скоро пола године држао, нити му се може веровати и одбрани, да је он прив. тужаоца и позивао да му вишак врати, пошто сведоци Риста и Јован, на које се је он позвао, не осведочавају, да су прив. тужаоца ради овога баш звали, нити се може и веровати томе због тога, што кад се од стране власти позивају извесна лица, не казује се послужаоцу зашто их зове.

За II дело:

Признањем оптуженог по § 225 крив. пост. потпуно је доказано да је он на рачун дијурне издао из депозитне касе начелства свог служитељима 101.04 дин.; даље, да је ову суму доцијије од другог начелства примио, па ипак кад је предавао касу помоћнику, исту суму неположио, већ му предао писмо, по коме је писано за попуњење касе у место готова новца. Из овога јасно се види, да је оптужени ових 101.04 дин. при себи задржао, и овим се новцима служио, а после их власти положио. А оваква радња по § 112 крив. законика, казнима је, према чему првостепени суд противзаконо је оценио, да овде нема казнимог дела из реченог § 112 крив. законика, па зато се и у томе пресуда има препречити.

Кад дакле стоје оба ова казнима дела под I и II, онда се оптуженом има и казна одредити по поменутих законским прописима у свези са § 69 крив. законика, јер се у материјалном стицају налази.

Са ових разлога, Апелац. суд у погледу на § 265 крив. пост., налазећи, да пресуда првостепеног суда само у наведеном не одговара закону, пресудио је:

„Да се оптужени за дела под I и II, казни са два месеца затвора. А за дела: под III, за које је оптужени пуштен испод суђења; под IV, за које је осуђен на новчану казну од (120 талира) 600 динара и за дело под V, за које се одпушта као невин, као и у осталом, пресуду првог суда одобрио је.“

По жалби дотичне стране, Касациони суд, примедбама својим, уништио је горњу пресуду Апелац. суда са ових разлога:

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

„Кад је суд тај нашао, да против оптуженог има довољно доказа за осуду и за дела под I и II, која по својој кажњивости долазе под одредбе § 112 и 114 крив. законика, по којима би му се и казна лишења звања одредити имала, — онда је суд тај, по смислу § 63 крив. законика требао навести разлоге, зашто је оптуженога осудио на затвор, а не на лишење звања, кад је поменутиим прописима законским за ова дела само казна лишења звања прописана а ни која још друга, те да би суд могао изабрати ма коју од њих.

„Сем овога, суд је тај погрешно, што је прив. тужноца по делу под IV одбио од тражења накнаде за претрпљену срамоту и дангубу, јер самим тим, што је доказано дело против законског лишења слободе, доказано је и то, да је орамоћен, и да има право на накнаду штете, коју је нерадом претрпео, а коју му је оптужени по пропису § 134 крив. законика дужан накнадити.“

Апелаци. суд није усвојио ове примедбе Касац. суда, но је дао ове противразлоге :

„Апелаци. суд при изрицању горње своје пресуде, ценно је како доказе тако и дела оптужења туженог, па је по значајима учињених дела и нашао и то по делу под I, где је оптужени као писар начелства наплатио од Благоја у место 25·90 дин. таксе више 10·10 дин., па ову суму више наплаћену никоме не предао, а оваким поступком да је оптужени учинио кривицу кажњиву по § 114 крив. зак. А по делу под II, што је при предаји дужности, ради оправдања издатака у 101·04 дин., издатих служитељима на име дијурне, — поднео концепт псема, којим је тражена ова сума од начелства за попушење касе, док је међу тим он био ову суму раније наплатио и тек је после овога начелству предао, — Апелациони суд нашао је, да је тужени учинио кривицу кажњиву по § 112 крив. закон.

И за једно и за друго дело по наведеном закону — § 112 и 114 крив. зак. — одређена је казна *лишење звања*, по како су оптуженоме признате две олакшаваће околности по тач. 4 и 7 § 59 крив. законика, то је Апелаци. суд, одмеравајући казну оптуженоме по наведеном закону, с' обзиром и на § 63 крив. зак., на који се и Касац. суд позива, *казну лишења звања ублажио са казном затвора*, што је са свим саобразно наведеном § 63 крив. зак. урадио, јер овај законски пропис изрично овлашћује суд, да може оптуженом чиновнику казну лишења звања ублажити затвором код признатих му пресудом првостепеног суда олакшавних околности, које Апелаци. суд у пресуди својој није увео био, већ их је усвојио, јер је у закључењу пресуде своје јасно казао, да само у наведеном преназначава пресуду

првостепеног суда, а то значи, да је измењује само у томе, у колико је противна законским прописима.

„Кад је дакле § ом 63 крив. зак. одређено, да се казна лишења звања код чиновника може према олакшавним околностима заменити затвором, и суд је Апелациони у смислу овог законског наређења казну оптуженику одредио, онда је Касац. суд против изричног и јасног прописа § 63 крив. зак. погрешно, кад је наведеним примедбама својим уништио пресуду Апелационог суда по овом оптужењу изречену.“

Касац. суд у општој седници својој, нашао је, да су примедбе Касац. суда закону саобразне, пошто олакшавне околности, које је први суд узео у своје побуде, могу се односити само на она дела, за која он и осуђује оптуженога, а то, што Апелационо суд налази, да је оптужени крив и за друга дела, за која је првим судом ослобођен, онда се мора да каже, да ли и за ова дела стоје и какве олакшавне околности за оптуженога.

По овоме Апелационо суд, признав оптуженоме две олакшавне околности: признање и добро владање из тач. 7 и 4 § 59 крив. зак. за дела I и II, на основу горњих разлога своје пресуде, пресудио је:

„Да се оптужени за дела I и II казни са два месеца затвора. За дело под III, за које је оптужени пуштен испод суђења; IV, за које је осуђен на новчану казну од 600 дин. и за дело под V, за које се пушта као невин, као и у осталом, пресуду првостепеног суда одобрио је, с' тим, да оптужени плати прив. тужиоцу Илији по делу под IV, 150 динара, на име накнаде за нерадњу, за време лишења слободе.“

Пресуду ову Апелационо суд, одобрио је Касац. суд 15 Јануара 1887 г. Бр. 158.

Питање је:

1. Да ли се овде признате олакшавне околности у делу под IV могу прећутно односити и на дела под I и II као што Апелационо суд мисли, и

2. Да ли је добро примењен § 63 крив. зак. према § 69 истог законика?

У § 218 крив. пост. прописано је, да први суд по извиђењу каквог дела каже: а) стоји ли дело и какво; б) има ли оптужени олакшавних или отежавних околности; и в) сматра ли се за главног кривца или не и како? А опет по § 246 истог поступка (у случају више казнимих дела), дужан је да каже, за која је дела оптужени крив, а за која није или се ослобођава.

Ова наређења законика ни Апелациони суд као судећи — § 261 крив. пост. (који је тачком 4 § 264 крив. поступ. позван, да пази: „Је ли све што треба по закону у призрење узето и оцењено“) не може да обиђе.

Према овоме, Апелац. суд требао је, да у своју пресуду унесе олакшавне околности за дела I и II, кад је нашао да је оптужени и за ова дела крив, нити се признате олакшавне околности првим судом у делу под IV могу прећутно односити и на дела под I и II, као што је умесно приметно Касац. суд. Јер и да се прећутно узме, да стоји олакшавна околност из тач. 4 § 59 крив. зак. (добро владање) и за дела код I и II, ипак друга олакшавна околност из тач. 7 истог § 59 (признање), не може се прећутно узети да стоји, већ се мора изрично у пресуди напоменути.

Односно другог питања велимо, да је § 63 крив. законика овде погрешно протумачен и примењен. Погрешно велимо зато, што би се оптуженом чиновнику, код признатих олакшавних околности, казна лишења звања могла затвором заменити само онда, кад би био крив (само) за једно дело, а не и онда, кад је крив за више дела, као што је овде случај. А да је овако као што наведосмо, то се може видети из самог текста § 63 крив. зак. који гласи: „Кад се код преступлења *које* чиновник у службеној дужности учини и за *које* му закон доноси само да се лиши звања, признаду олакшавајуће околности, суд ће таквог чиновника осудити на затвор од једног до шест месеци, место да се лиши звања.“ дакле не каже: „кад се код преступлења, *која* чиновник у службеној дужности учини и за *која* му закон“ и т. д., те да би се оптуженом и у оваком случају (кад је крив за више дела) казна лишења звања могла затвором заменити.

Према овоме, кад је нађено, да је оптужени крив за три дела, од којих за два (дела) по § 112 и 114 крив. зак. вуче казну лишења звања, а за треће (дело) по § 123 крив. зак. новчану казну, затвор или лишење звања, — онда је оптуженог, према тач. в) § 69 крив. зак. поред новчане казне или затвора требало осудити на лишење звања, а не на новчану казну и затвор. Ово тим пре, што је по § 39 крив. зак. забрањено „једну казну другом замењивати, осим случаја гди закон то изриком допушта, па и онда не другчије, него како закон каже,“ што овде није случај.

У потврду овог нашег мишљења, нека нам буде дозвољено да овде изложимо речени пропис тач. в) § 69 крив. закон. који гласи: „ако се чиновнику *стеку* преступлења у службеној дужности, па му за свако закон доноси само да се лиши звања, онда ће се такав чиновник поред губитка звања моћи осудити и на затвор. Ако ли се чиновнику *стеку* преступлења, за која по закону губи звање, са злочинством,

то ће се осудити на ону казну, коју му закон за злочинство доноси, а преступљење ће се узети за отежавајућу околност. Исто тако узима ће се за отежавајућу околност преступљења чиновника, за која по закону губи само звање, кад се стеку са преступљењима, за која му закон доноси да изгуби грађанску част. Но ако се чиновнику стеку преступљења, за која по закону губи само звање са преступљењима, за која му закон друге казне доноси, онда ће се осудити и на ове казне и да се лиши звања.“

Мих. Ј. Стојадиновић.

V.

Тапија, само општинским судом потврђена, не може да служи ни као почетак доказа да је купица исплатио дотично имање.¹⁾

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА.)

Сима тужи Вукосава да му плати 720 динара као остатак исплаћене цене од 1440 динара за продату му једну ливаду од 14—15 коса, јер је, вели, погодба таква била: кад му он судом окружним утврђену тапију преда, онда да му тужени остатак уговорене цене положи а да плати таксе око потврђења тапије.

За доказ, да је продата ливада његова својина, поднео је оригинално уверење општинскога суда, наводећи, да је продата ливада у притежању туженога. А да спорна сума није исплаћена, доказ је: што тужени нема тапију окр. судом потврђену, и што би тужени имао квиту, да је спорна сума исплаћена.

Тужени Вукосав није признао ово тражење, наводећи, да је он ливаду од тужиоца купио и исплатио, а да није тако, не би могао ни држати имање.

Према овоме првостепени суд нађе: да тужилац ничим није доказао своје тражење, јер поднето уверење општинског суда, које тужилац за доказ подноси и којим се тврди да је продата ливада својина његова, не може тужиоцу бити доказ спорне тражбе по томе, што овде није спор о својини, (за коју ни тужени не пориче да је била тужиочева), већ је овде спор о исплати спорне суме — § 305 тач. 5 грађ. пост. на зато се тужилац од свога тражења као недоказаног има одбити, те зато и пресуди: да се тужилац одбије од тражења и да плати таксе.

Апелациони суд по незадовољству тужиоца нађе, да овај спор није довољно извиђен, а на име није узета била реч од туженога:

¹⁾ Види у бр. 10 Бранича за прошлу годину, на стр. 370: „Кад и како може вредити и тапија само судом општинским потврђена.“

како је и по коме основу дошао до државине спорне земље, за коју признаје, да је била својина тужиочева кад не подноси тапију судом утврђену; па зато нареди ово извиђење, које је суд првостепени и учинио, а из кога се види, да је за доказ спорне земље тужени поднео тапију утврђену судом општинским од 13 Децембра 1879 год. № 378 давши одбрану, да је спорну земљу купио за 120 д. ц. да је у три пута исплатио тужиоцу као продавцу и своме зету, а последњи пут дао му је онда кад је тапију примио, на шта ће се по ред тапије и заклети.

За овим је и Апелац. суд понова расмотрио акта спора и нашао: да овим дослеђењем није ни у колико измењено стање спора, па зато горњу пресуду првостепенога суда и одобри.

А Касациони суд по жалби тужиоца у своме П одељењу 21 Априла № 1522 нађе, да ова пресуда Апелац. суда не одговара закону са ових разлога:

„Кад тужени од своје стране не подноси тапију *судом окружилно потврђену*, којом се једино у случају сумње доказује свршен уговор куповине и продаје каквог непокретног добра, а према томе је и доказ о положеној цени, — § 292 и 294 грађ. законика, — и кад тужени иначе ничим не доказује да је остатак куповне цене тужиоцу за купљено добро положио, онда је суд погрешно што жалиоца од тражбе одбија, ово тим пре, што се у смислу § 194 грађ. пост. исплата и отплата доказује признаницом.“

Апелациони суд, увеојив ове примедбе, нашао је: „да је тужени поднео тапију за доказ да је исплатио куповну цену тужиоцу, када је овај на њега тапију пренео и земљу — ливаду — купљену предао му. Но како је та тапија потврђена само општинским судом, као што је прописано § 292 и 294 грађ. зак. то исто не може послужити туженоме као потпун доказ, да је ову куповну цену исплатио и ако се у његовој државини земља налази, но само му по § 245 грађ. пост. таква тапија, која не одговара свима прописима законским, представља почетак доказа и тражбину његову доводи до вероватности, те зато му се сходно § 261 и 291 грађ. пост. има дозудити да се допуно закуне, па ако се закуне, онда се тужилац има одбити од тражења као недоказаног.“

У противном случају ако тужени не положи допуњујућу заклетву, онда се има осудити, да плати тужиоцу тражену суму новца, па са ових разлога Апелациони суд пресуди 8 Јуна 1887 год. № 866: да се тужени Вугосав закуне допуно: да је тужиоцу Сими ливаду потпуно исплатио, па да се тужилац одбије од тражења. А ако се не закуне тужени, онда да плати тужиоцу 720 дин. као остатак погођене цене са 6% интересом од тамо означеног времена.

Касациони суд по жалби Симиној расмотрив акта и ову пресуду, Апелационог суда нађе, да и она не одговара закону са ових разлога:

„Погрешно је Апелационог суда узео у побудама своје пресуде, да поднесена тачија, која је само општинским судом потврђена, представља почетак доказа за тражбину тужиоцевој, и да је према томе иста доведена до велике вероватности, јер је потврђење општ. суда потпуно на поднесеној тачији и као такво потпуно је доказ у реду потврђивања тачије за оно о чему гласи у смислу § 188 грађ. пост. али таква потврђења нису намењена за доказ, па ни за почетак доказа о полагању цене од стране купца истог имања, јер би то било противно смислу § 652 и 653, грађ. зак. и § 292 и 294, у вези са законодавним решењем од 13 Јула 1850 г. В.М. 1197.

Према наведеноме, дакле, суд је Апелациони погрешно разумео примедбе Касационог суда од 21 Априла 1887 год. М. 1522 и с тога му поништи горњу пресуду 3 Септембра 1887 г. М. 2945 у своје II одељењу.

Но Апелационог суда не прими ове примедбе са ових противразлога:

„Истина, по § 184 грађ. суд. пост. исплата дугова доказује се признаницама, што се односи на облигационе дугове, а не и на дугове, који проистичу од куповине и продаје; али у овоме случају, кад тужени има у својој државини спорну земљу, коју му је сам тужилац предао по свршеној куповини, и кад шта више подноси за доказ тачију, коју му је тужилац предао, но која не одговара прописима § 292 и 294 грађ. зак. пошто није потврђена надлежним окружним судом, а међу тим тужилац ничим не доказује, да му тужени није измирио ову куповну цену, онда је већа вероватност на страни туженога, да је куповну цену исплатио, и са свим има места примени § 245 грађ. пост. јер таква тачија заиста садржава у себи почетак доказа, а не потпуно доказ, па према томе има места и допуној клетви, која је туженоме досуђена, те с тога Апелациони суд и остаје при горњој својој пресуди.“

Касациони суд у својој општој седници 7 Новембра 1887 год. М. 3805 реши: да су горње примедбе одељења под М. 2945 саобразно закону изречене, а противразлози Апелационог суда да не стоје, па с тога препоручи му да по истим примедбама и поступи.

Саопштио

М. Дамјановић

ПРАВОВАСТУПНИЧКИ ИСПИТ

Као што смо јавили г. Милан Ј. Димитријевић, свршени правник, положио је 27 пр. м. правоваступнички испит.

Председник испитне комисије био је г. Милан Дамјановић судија у касационом суду, (испитао кандидата из зак. о поступку судском у грађанским парницама и из правила о поступку у неспорним делима), а чланови комисије били су: г. Алекса С. Јовановић судија у касац. суду, (за казн. законик и зак. о штампи), г. Јован С. Миловановић судија у апелационом суду, (за зак. трговачки), г. Петар М. Чоловић судија у апелационом суду, (за зак. грађански и зак. о старатељству), и г. Миленко Сандић јавни правоваступник, који је испитао кандидата из зак. о поступку судском у кривичним делима и зак. о пороти.

Ми ћемо изложити главнија питања, а одговоре само оне за које држимо да ће задовољити радозналост читатеља према постављеним питањима.

Из грађанског законика: Колико се година узима да је једнолице недозрело? — Шта је уговор? (Одговор: Средство којим се утврђују права. Кад једна страна што обећа а друга то обећање прими, онда су оне у уговору). — Шта је једнострани а шта двострани уговор? — Шта је основа обвезности? (Одговор: Основа је право. Свака обвеза мора имати свој предмет.) — Шта је главнокод зајма а шта споредно? (Одговор: Главно је да у зајам мора бити дата потрошна ствар и да се иста ствар мора вратити, а споредно је интерес и залога). — Је ли нужна и природна и грађанска способност при уговорима? (Одговор: јесу обе). — Онај који је примио ствар у аманет, може ли је употребити у своју корист? (Одговор: Не може по правилу, а може са саизвољењем дотичног лица). — Кад продавац уговори са купцем да неко трећи одреди цену продајном предмету, па тај трећи неће да је одреди, има ли уговор своје дејство? (Одговор: Не може имати, јер су продавац и купац уговорили и начин на који има цена да се одреди). —

Из зак. о старатељству: Који је старатељски судија надлежан за небрачно дете? (Одговор: Који је надлежан за матер). — А ако му се не зна мати? (Одговор: Онај у чијем се округу нашло дете). — Ко може бити старалац? — Ко саставља породични савет и на захтев кога? — Кад престаје старатељство? —

Из закона о поступку судском у грађанским парницама: Шта је то грађански поступак? — Колико судова има у нас за расправу

грађанских спорова? — Све о избраном суду. — Може ли се доказивати сведоцима изостанак од рочишта? (Одговор: Може). — Кад се изјави жалба против пресуде избраног суда, у случају спора о ортачини, првостепеном окружном а не трговачком суду, је ли она благовремено изјављена и трговачком суду и ако је овај доцније прими административним путем од окружног суда? (Одговор: Благовремено је изјављена ако је у законом року поднесена окружном суду.) — Је ли протокол јавне лицитације јавна исправа? (Одговор: јесте). — А може ли се доказивати сведоцима противно њеноме садржају? — (Одговор: Сведоцима може се доказивати неуредност продаје и кад би је протокол лицитације представљао као уредну). — У случају питања о благовремености изјављене жалбе, која је записка ме-родавна, она судског разносача на пресуди о дану предаје или она пријемника на реценису о дану пријема, кад су ти дани различно означени? (Одговор: Неуредно је извршена предаја дотичне пресуде или решења, и према томе жалилац не сме бити оштећен таквом предајом, него је треба понова извршити).

Из правила о поступку у неспорним делима: Који је суд надлежан за потврду таницја и је ли за тај посао надлежан и судија за неспорна дела? (Одговор: Надлежан је и судија за неспорна дела, јер су правила о поступку у неспорним делима доцнија од дотичних прописа у зак. грађанском). — Је ли надлежан судија за неспорна дела да огласи изгубљену исправу за неважећу? (Одговор: Није надлежан). — Овде је г. испитач дао врло интересно питање г. кандидату, на име: Може ли се тражити да суд огласи за неважећу обвезницу нашег лутриског зајма која је изгубљена, дакле, могу ли се и исправе те врете огласити за неважеће? — Држећи се законских прописа у грађанском поступку, г. кандидат био је мишљења да и лутриски лоз може бити судом омишан за неважећи, јер је то пре свега исправа, која се нарочито распознаје још по серији и броју; а г. испитач био је противног мишљења, наводећи, да лутриски лоз никад не гласи на име доносиоца, садржај му је опште познат, продаје се на свима европским пијацама, па не може се свуда знати да је уништен.

Из зак. трговачког: Како се дели менична способност? (Одговор: на активну и пасивну). — Која је то активна способност по нашем закону? (Одговор: То је способност за стицање права из менични уговора). — Вреди ли меница коју је издао земљорадник? — (Одговор: Вреди само као грађанска обвеза). -- Кад неко не уме да пише ла удари само крет поред свога имена на меници, а нема два све-дока потписана, како ће то г. кандидат довести у склад са дотичним прописима грађ. пост. кад по тргов. зак. таква исправа не може се

сматрати као меница? (Одговор: И ако нема потписаних сведока таква меница садржи у себи грађанску обавезу, али може се нападати по грађ. поступку). — Па вреди ли онда као исправа по грађ. пост? (Одговор: Има да се цени по прописима тога закона; таква меница исправа је, а ствар је закона колико она вреди као исправа). — Па како је онда код жира? (Одговор: Ако нема меничних услова нема ни меничне обавезе). — Кад се акцептант само потпише, а не стави и реч „примљена“, вреди ли његов потпис као акцептантов? (Одговор: Неодређен је у томе закон, не каже да баш акцептант мора ставити и реч „примљена“, дакле, може је и други ставити. Али ако нема написане на меници и те речи, није више меница него је проста грађанска обавеза). — Како се деле менице? (Одговор: На четири облика, али у главном на вучене и сопствене). — Како се у науци другчије зову вучене менице, а како сопствене? (Одговор: Сопствене зову се и суве менице, — г. испитач: а вучене зову се туђе менице). — Шта је вучена меница? Шта је главно код вучене менице? — Шта је сува меница? — Каква је разлика између сопствене и вучене менице? — У чему се слажу § 109 и 111 тргов. зак? (Одговор: Ни у чему, јер § 111 потиरे § 109). — Па зашто се онда налазе у закону оба та наређења? (Одговор: За то што је наш тргов. закон преведен делимице из француског а поглавито из немачког менич. закона, па се није пазило при преводу на хармонију). — Шта је трговац? — Шта је трговање? — Који су то случајеви у трговачком послу, кад се апсолутно тражи писмени доказ? (Одговор: Код јавне ортачине, акционарских друштава).

Из казниног законика: Казнени законик сматра се као обрада кривичног права, дакле, шта је кривично право? (Одговор: Наука која обрађује питања проистичућа из кривичних дела и која говори о казнимости таквих дела). — Како се дели кривично право? (Одговор: На теориско и позитивно). — А по употреби? (Одговор: на материјално и формално). — Како казнени закон дели кривце? — Како се казни злочин, преступ и иступ? — Кад Србин учини казнимо дело у страног држави, по коме закону има да му се суди? (Одговор: по српском). — Како се деле кривице? (Одговор: На покушане и извршене). — А по начину извршења? (Одговор: На злонамерне и нехатне). — Знате ли што о тренутним кривицама? (Одговор: То су оне које се учине у маху, у раздраженом стању). — Шта је трајућа кривица, а шта продужена? — Каква је разлика између трајућег и продуженог казнимог дела? (Одговор: Не позната ми је та разлика). — Шта је саучешће? — Има ли разлике између подбадања и наговарања? — Ја сам дао моју ствар Јанку, па је тајно узме Павле по мојем изговору и мени преда, какви сам ја кривац а какви је Павле?

(Одговор: Једнаки кривци, јер саучесник дели исту кривицу са главним кривцем). — Шта је нужна одбрана? — Како се дели по казненом закону урачуниност, узимајући у обзир возраст? — Шта је разбор? — Шта је убиство? — Казни ли се убиство увек смрћу? — Каква је разлика између насилне изнуде и разбојништва? —

Из закона о пороти: За која је казнима дела надлежан поротни суд? — Колико има поротника и ко може бити поротник? — Ко не мора бити поротник? — Ко ме се подноси жалба против избора поротника? — Из чега црпи поротни суд своје убеђење? — Која права не може да употреби у жалби државни тужилац? —

Из закона о поступку судском у крив. делима: Циљ кривичног поступка? — Каква је разлика између кривичног и грађанског поступка? (Одговор: По грађанском мора бити увек и тужбе и туженог, а по кривичном не мора. Дејство пресеуде грађанске и кривичне није једно исто. Грађанска не веже судију у крив. делу, а кривична веже га у грађ. спору). — Ко ме се треба жалити кад полиц. власт одуговлачи ислеђење? (Одговор: Суду). — Ко се може псући на крив. одговор? (Одговор: Само онај за кога постоје основи подозрења да је учинио казнимо дело). — Шта је основ подозрења? — Како се деле докази? (Одговор: На посредне и непосредне доказе). — Може ли бити пресуда поништена само због формалних недостатака? (Одговор: Може). —

Из закона о штампи: Који су законски услови за штампарску радњу? — Који су законски услови за издавање листа? — Морају ли увек бити два лица: власник и одговорни уредник? — Кад може власт да узапти спис? — Ко има право да даје званичне исправке? —

Из закона о стецишном поступку г. кандидат није био испитан ни од једног члана испитне комисије.

Писмени задатак био је овај:

Милан Марковић из Београда, понудио је писмом Петра Николића из Крагујевца, да му прода своју кућу, која је у Крагујевцу, за 100 д. цес. без икаква на њу терета.

Петар реши се, да купи кућу и писмом одговори Милану, да зрима у свему његову понуду за куповину куће. Истога дана, када је Петар такво писмо предао пошти, а пре него је оно било предато адресанту, добије он од Милана друго писмо којим му јавља, да од понуде своје одступа; но Петар се тим одказом не задовољи и тако се породи између њих спор.

Петар тражи, да Милан испуни уговор о продаји и куповини, наводећи, да је исти уговор свршен и закључен између њих био у часу ономе, кад је предао пошти писмо и њим одговорио нуђачу Ми-

Милану да понуду његову у свему прима, а што је нуђач одустао од понуде нема законе вредности, пошто је то учинио после примљене понуде и одговора његовог.

А Милан опет одбија то тражење Петрово са изговором, да овде и не постоји свршен уговор, пошто је од понуђене продаје он одустао и о томе известио Петра пре, него је добио овога писмо, којим му је одговорио о пријему понуде.

Ви сте, господине, кандидат за правозаступника. Изволите решити наведено спорно питање и кажите: је ли овде између Милана и Петра свршен и закључен уговор о продаји и куповини куће и је ли дужан или није Милан испунити исти уговор; наведите напишено за то разлоге своје и законске одредбе по којима свој суд оснивате. —

Београд : 6. Јан. 1888 г.

Испит. члан Пет. М. Чоловић

Г. кандидат решио је писмени задатак овако :

По пропису § 642 грађ. зак. уговор куповине и продаје свршен је и закључен чим се два или више њих за ствар постоје и цену углаве. Па како је овде Петар примио понуду Миланову раније и извешће о пријему предао пошти раније но што је добио извешће о одустанку, то на основу горњег прописа законског судим: да је уговор између њих двојице свршен и закључен у часу кад је Петар предао писмо пошти, без обзира на то, што је било неке разлике у времену дласка писама; и да Петар има право на испуњење уговора.

27. Јануара 1888 г. Београд.

Милан Ј. Димитријевић

Умени испит трајао је 1 час и 25 минута, а писмени задатак решио је г. кандидат за 45 минута.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Zur Strafgesetzgebung des Königreichs Serbien. Von Professor Dr. S. Mayer in Wien. Berlin 1887. Стр. 14. — Beiträge zur Verteidigung der Jury. Von Professor Dr. S. Mayer. Wien 1888 стр. 54.

До последњи година страни правници слабо су знали о нашем законодавству и о нашим правним установама. Ако је о Србији што у страниј литератури, и то било у нарочитим делима, било у омањим списима говорено, то је тек само узгред додиривано њено правно уређење. За то се на страни често врло погрешно судило и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

суди, не само о нашим политичким односима, већ и о ступњу нашега законодавства. Узрок је овоме, што се наши правници нису довољно трудили да страном свету приказују наше законе и наше правне установе. Странци, писци, ма колико добре воље имали да лепо и тачно опишу наше правне установе не могу то увек постићи, зато што они не могу лако да схвате наше унутрашње прилике, нити суштину наших закона. За то често и налазимо врло крупне погрешке у страних писаца, кад они говоре о нашим законима и о нашем државном уређењу. А за то је опет потребно да наши правни писци, кад год им је то могуће, сами саопштавају страним правничким часописима, каква су уређења у нас и какав се прогрес на законодавном пољу код нас остварује.

Један од наших најодличнијих учитеља права г. Ђорђе Павловић почео је већ од неколико година овај посао. Има већ више година како г. Павловић, у збиркама француског друштва за упоредно законодавство (*Bulletins et Annales de la Société de Législation comparée*) стално саопштава страним правницима законодавни рад и напредак у Србији, и у појединим расправама описује како поједине правне установе, тако и неке правне односе у Србији. Саопштења г. Павловићева од врло велике су користи оним странцима који се интересују за Србију и њено законодавство. Осим г. Павловића и г. Дим. Радовић као министар правде саопштио је у органу споменутог друштва, 1882 год. једну белешку о законодавству и правним установама у Србији, а писац ових врета опет 1886 год. саопштио је једну белешку о нашој судској организацији.

Ослањајући се поглавито на све ове публикације, г. Др. С. Мајер, професор кривичног права на универзитету и професор на оријенталној академији у Бечу; изнео је пред немачке правнике један кратак преглед казненог законодавства у Краљевини Србији. Но осим поменутих извора г. Мајер се послужио при изради ове расправе и књигом Др. Виктора Лајтмајера: о ернеком кривичном поступку,¹⁾ која је изишла пре четири године. Свој рад наштампао је г. Мајер најпре у Голдамеровом архиву за кривично право, а по томе га је отштампао у засебну књижицу.

После једнога, за Србе врло симпатичнога погледа на целокупно правно развиће у Србији, писац у споменутој расправи својој пропраћа уређење наших судова и њихову надлежност за кривична дела. Да би јасно представио немачким правницима какви судови постоје

¹⁾ Dr. Victor Leitmaier: Der Serbische Strafprocess in Vergleichung mit der Österreichischen Strafprocessordnung und der Strafprocessordnung des Deutschen Reichs. Wien 1884.

код нас и за која дела они суде, г. Мајер је са успехом у кратко указао и нека начела нашег кривичног поступка. Почињући од најнижег суда, општинског суда у вези са полицијским властима за иштуне, писац прелази за тим на уређење окружног суда за кривична дела, па на уређење поротног суда, Апелације и Касације.

У овој својој расправи г. Мајер је хтео само да изнесе општу слику садашњег стања наших судова за кривична дела, и овај је посао он са успехом извршио.

* * *

Од истога писца изашла је ово дана врло интересантна расправа о пороти. Сам њен назив: Прилози за одбрану пороте, казује да је писац један од поборника и заступника пороте. У овој расправи писац констатује како се у последње време све више јављају прекори против пороте. Он мисли да не треба оставити да се ови прекори, оправдани или не, шире и јачају, и зато он у овој расправи брижљиво анализира све, што се против пороте износи и изнети може.

Порота има противника међу правним писцима, има их међу правно образованим судијама, а и међу журналистама. Све замерке, које се са свију страна против пороте изнесе, писац бележи и оцењује њихову основаност. Закључак је његов да пороти ваља дати времена да се учврсти, и да како у начину састава пороте, тако и у поступању пред поротом ваља учинити све, што ће њеном појачању послужити.

Од значаја је што г. Мајер спомиње, да се од свију земаља где порота постоји, једино у Немачкој појавио био у законодавном телу предлог, којим се ишло на ограничење пороте. Предлог је пронао, али се не може рећи да је питање о опстанку пороте тамо пречишћено.

Расправу ову штампао је г. Мајер најпре у „Juristische Blätter“ у 1887 и 1888 г. а по томе у засебној књижици.

Миленко М. Жуловић.

* * *

Добили смо на приказ књигу: *Сродничка степенница у законом браку*, са теориским и практичним примерима у тексту, од Николе М. Трифуновића пароха београдског. Књигу је наградио Архијерејски сабор, а из књижевног фонда умрлог архимандрита Самуила. Прегледали су је и добру јој оцену дали г. Епископ Жички Никанор и г. Живојин Јовичић протојереј. — И ако је ова књига написана за свештенике и богослове, она може послужити као ручна књига и судијама и правозаступницима о степенима сродства у браку. Цена је

књизи 1 динар, а може се добити у књижарама Валожића, Пурића и Турчића у Београду, у књижари Валожића у Нишу и Пурића у Врању.

Б Е Л Е Ш К Е

Из суднице, — Не давно решено је у Касационом суду да су два казнима дела *не казнима* по нашем казнителном закону. Ствар је у овоме:

Полициска власт спроведе суду на осуду Марка А. и Мару Б. што су извршили браколомство. Марко има живу не развенчану жену, а Мара има мужа са којим у браку живи. Марка и Мару тужи *Маркова жена*, а не тужи их *Марин муж*.

Првостепени суд реши: да се оптужени не ставе под суд, већ да се ослободе. Разлози су првостепеног суда: што се по § 196 казн. зак. казни муж који са туђом женом блуд проводи, а тако исто и жена, само на тужбу мужа жениног, као што се то види из допуне § 197 казн. зак. друге алинеје. У овоме делу нема тужбе мужа Мариног, већ само постоји тужба Маркове жене, која у овоме случају не може бити тужитељица. Према томе нема тужбе приватног тужиоца, па по пропису § 161 т. 4 крив. пост. а на основу § 162 истог закона имају се оптужени отпустити.

Касациони суд, у својем I одељењу, оснажио је ово решење првостепеног суда 13 Јануара 1888 г. Бр. 136.

Дакле, и ако је браколомство казнимо дело, оно по нашем закону није казнимо кад жена тужи мужа. Другим речима: само муж може да тужи жену за браколомство, а жена не може да тужи мужа, јер допуна § 197 казн. зак. гласи: *по суд ће у овом*, (ко туђу жену са њеним саизвољењем, но без знања или противу воље њеног мужа одведе, или на захтевање овог последњег неће да је изда...) *као и у случају § 196*, (ко с туђом женом блуд учини, да се казни... исто тако да се казни и жена,) *само на тужбу увереженог мужа дело истраживати и казнити...*

Други је случај:

Жена тужи мужа да је над њоме извршио *против-природни блуд*. Дело буде потпуно доказано, па првостепени и Апелациони суд осуде мужа на казну. Али Касациони суд поништи решење, налазећи, да се по § 206 казн. зак. казни против-природни блуд *само између лица мушког пола* (§ 206 гласи: противу-природни блуд како између лица мушког пола, тако и скотолоштво, да се казни...) а нема ни спомена да се може и жена тужити, која је на овај начин озрамоћена и понижена.

Дакле, и ако је против-природни блуд по закону казнимо дело, он није казним кад је извршен над женским лицем.

Ми бележимо ова два случаја да скренемо пажњу господина министра правде и закоподавног тела на дотичну непотпуност нашег казнителног законика, па да се у њему одмах на првој скупуштини учине нужне измене и допуне.

Решења Касационог суда у оба ова случаја заиста одговарају тексту закона. Али да закон узима у заштиту крајњу поквареност, то не сме даље бити. Истина, и браколомство и против-природни блуд казнима су дела по нашем закону, али не у опште, него само у извесним случајима, а то су таква дела, да их закон не сме никоме опростити, да и не спомињемо како се наш закон у томе слаже са моралом и науком о казненем праву.

З Е С Н И К

Уставни одбор. — Ужи уставни одбор израдио је *Основу нацрта за законски предлог о промени устава.*

* * *

Комисија са административну поделу Краљевине Србије. — По решењу министарског савета одредио је г. министар унутрашњих дела мешовиту комисију која има да изради нацрт предлога за закон о административној подели краљевине. У тој су комисији :

г. Милојко Лешјанин, генерал, као председник, а г.г. Јован Драгашевић, пуковник, Јован Прапорчетовић пуковник, Милаи Милићевић, библиотекар, Коста Јовановић, председник управе фондова у пензији, Сима Ч. Поповић, начелник министарства грађевина, Јован Марковић начелник мин. грађевина, Ђока Новаковић судија апелационог суда, Ђока Радовановић, начелник окр. београдског, Андра Николић, секр. министарства просвете и црквених послова, Коста Таушановић, управник задруге за помагање и штедњу, Анта Алексић, техничар, и Мијајло Кр. Ђорђевић, јавни правозаступник, као чланови.

При изради нацрта има да пази комисија, како „Одјек“ јавља, поглавито на ово: 1, да нова административна подела буде, колико је могуће једнака с војном поделом земље, (нову војну поделу земље у главном је већ израдио главни ђенералштаб); 2, да нова административна подела задовољава захтев брже и јевтиније администрације; 3, да административна подела земље буде колико год је могуће више у сагласности с локалним (месним) интересима становника; и 4, да ко-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

мисија испита и оцени: да ли би требало задржати данашњу поделу на срезове и округе или би се потребе државне и друштвене боље подмиривале кад би подела била само на срезове или само на округе, т. ј. кад би била само једна административна јединица.

Комисија је већ отпочела свој рад.

* * *

Комисија за преглед новог закона о порезу. — Као што „Одјек“ јавља, господин министар финансија одредио је комисију која има да прегледа његов првобитни предлог закона о порезу, па о томе предлогу да донесе своје мишљење. У комисији су: управник народнога зајма, управник задруге за међузобно помагање и штедњу, један члан пореске управе, шеф општинских лекара, један професор, један индустријалац, један занатлија, девет трговаца, један секретар пореске управе и још три секретара разних министарстава.

* * *

Законски предлози. — Господин министар унутрашњих дела поднеће идућој Народној Скупштини на решење: 1, предлог закона о уређењу општина; 2, предлог о скупштинском изборном закону; 3, предлог закона о зборовима и удружењима; 4, предлог о изменама и допунама у закону о печатњи; 5, предлог закона о трошковима управних чиновника; 6, предлог закона о административној подели Краљевине Србије.

* * *

Конвенције. — „Српске Новине“ обнародовале су конвенције о жељезничким везама, које су закључене између Србије и Турске и Србије и Бугарске.

И С П Р А В К А

Непредвиђеним случајем испретурана су у машини нека слова у реферату: О уређењу судова у Србији, па за то на стр. 83 ове свеске, редове 8—12 оздо треба читати овако: Али, да би се у те дружине, које су мало нешто затворене, уносио спољашњи ваздух, ваља дати право предлагања и правозналцима с поља, који су изведбани правозаступничким пословима или предавањем науке у школи.

Управни одбор удружења јавних правозаступника у Србији отворио је упис за 1888 годину на орган удружења

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

који ће излазити као и у 1887 години — два пута месечно на два печатана табака најмање.

Редовни и ванредни чланови удружења добијају лист бесплатно као и сва друга књижевна издања друштвена.

За нечланове цене су листу:

у Србији:

годишње 20 динара
за 4 месеца (Јануар-Април, Мај-Август,
Септембар-Декембар) 7 „

Ван Србије:

годишње 24 динара у злату или 12 фор. а. вр.
полугодишње 12 „ „ „ „ 6 „ „ „

Претплата шаће се уредништву Бранича — Београд, Краља Милана улица број 1, а може се положити и код дружинских повереника у унутрашњости Србије. Осим тога све поштанске управе у Србији и ван Србије примају претплату.

Ко скупи осам годишњих претплатника, добија лист бесплатно.

Управни одбор умољава све дружинске поверенике, колеге, пријатеље правне и државне науке и српске књижевности, да се потруде скупити што већи број претплатника, те да се обезбеди опстанак једином српском листу за правне и државне науке.

УПРАВНИ ОДБОР

Удружења јавних правозаступника у Србији.

власник:

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

ЂОРЂЕ А. ЋЕНАДОВИЋ

јавни правозаступник

Штампарија задруге штампарских радника (Добрачина) ул. бр. 10) Београд.